

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI GERÇEĞİ

İşçilerin Çalışma ve Yaşama Koşulları ile
Algı ve Tutumları Alan Araştırması Sonuçları
2017

PDF FORMATI İÇİN
KODU OKUTUNUZ

Basın Toplantısı, 21 Şubat 2018, İstanbul

DiSKAR
TÜRKİYE DEYİMLİ İŞÇİ SENDİKALARI KÖNFEDERASYONU ARAŞTIRMA DAİRESİ

TÜRKİYE

İŞÇİ SINIFI

GERÇEĞİ

**İşçilerin Çalışma ve Yaşama Koşulları ile
Algı ve Tutumları Alan Araştırması Sonuçları**

2017 - Özet Rapor

DiSKAR
TÜRKİYE DEYİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA DAİRESİ

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI GERÇEĞİ

İşçilerin Çalışma ve Yaşama Koşulları ile
Algı ve Tutumları Alan Araştırması Sonuçları
2017 - Özet Rapor

Bu rapor DİSK-AR tarafından hazırlanmıştır.

Bu rapor 21 Şubat 2018 tarihinde Şişli Belediyesi Nazım Hikmet Kültür Merkezi Abidin Dino Salonu'nda düzenlenen basın toplantısı ile kamuoyuna sunulmuştur.

DİSK Araştırma Dairesi (DİSK-AR) tarafından planlanan Türkiye İşçi Sınıfı Gerçeği Araştırmasının içeriği IPSOS Sosyal Araştırmalar Enstitüsü birlikte oluşturuldu. Araştırmanın alan çalışması IPSOS tarafından gerçekleştirildi.

Araştırma, DİSK İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (İSG) Dairesi İşçi Ceza Paraları Projesi ve Friedrich Ebert Stiftung (FES) Türkiye Derneği'nin katkıları ile gerçekleştirildi.

Bu özet rapor araştırmanın seçilmiş ön bulgularından oluşmaktadır. Araştırmanın ayrıntılı sonuçları bir kitap olarak önümüzdeki aylarda kamuoyuna sunulacaktır.

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

Dikilitaş Mah. Eren Sok. No: 4 Beşiktaş - İstanbul

Tel: (0212) 291 00 05 - 06 • Fax: (0212) 240 42 09

E-posta: disk@disk.org.tr

Web: www.disk.org.tr

facebook & twitter: /diskinsesi

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	3
SUNUŞ.....	5
ÖZETLE TÜRKİYE İŞÇİ SINIFININ MANZARASI.....	6
BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMA HAKKINDA KAPSAM, ÖRNEKLEM VE YÖNTEM.....	7
İKİNCİ BÖLÜM İŞÇİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	8
YAŞ.....	8
CİNSİYET.....	8
İŞÇİLERİN EĞİTİM DÜZEYİ.....	9
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İŞÇİLERİN YAŞAMA KOŞULLARI VE REFAHI.....	11
HANE HALKI VE HANEDE ÇALIŞAN SAYISI.....	11
MEDENİ DURUM VE ÇOCUK SAHİPLİĞİ.....	12
İŞÇİLERİN AYLIK ORTALAMA NET GELİRİ.....	12
GEÇİM SIKINTISI VE AY SONUNU GETİRME ZORLUĞU.....	14
SİGORTALILIK VE KAYITDIŞILIK.....	16
KONUT SAHİPLİĞİ.....	17
İŞÇİLERİN YILLIK İZİN KULLANIMI.....	18
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM İŞSİZLİK VE İŞ BULMA.....	21
TÜRKİYE'DE İŞÇİLERİN İŞ BULMA KANALLARI.....	21
İŞSİZ KALMA SÜRESİ.....	21
BEŞİNCİ BÖLÜM İŞÇİLERİN ÇALIŞMA KOŞULLARI.....	23
İŞÇİLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI.....	23
İŞÇİLERİN KIDEMİ.....	23
ÇALIŞMA TÜRLERİ: DÜZENLİ VE DÜZENSİZ ÇALIŞMA BİÇİMLERİ.....	25
ÇALIŞMA SÜRELERİ.....	25
FAZLA MESAI SIKLIĞI.....	28
ALTINCI BÖLÜM İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ.....	29
ÖLÜMLÜ İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIĞI GEÇİRME ORANI.....	29
İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ ÖNLEMLERİNİN DÜZEYİ.....	30
İŞÇİ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ RİSKLERİYLE İLGİLİ BİLGİLENDİRME DÜZEYİ.....	30
YEDİNCİ BÖLÜM SENDİKAL ÖRGÜTLÜLÜK.....	32
SENDİKALAŞMA DÜZEYİ.....	32
SENDİKASIZLARIN SENDİKAYA ÜYE OLMA EĞİLİMİ.....	33
POTANSİYEL SENDİKALAŞMA DÜZEYİ.....	33
İŞÇİLERİN SENDİKALARA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ.....	34
SEKİZİNCİ BÖLÜM ÇALIŞMA HAYATI MEMNUNİYETİ.....	35
TÜRKİYE'DE ÇALIŞMA HAYATININ EN ÖNEMİ SORUNLARI.....	35

ÇALIŞMA HAYATININ GÜNCEL SORUNLARINA İLİŞKİN TUTUM	36
ÇALIŞMA HAYATINDAN MEMNUNİYET DÜZEYİ	37
İŞÇİLERİN İŞİNDEN MEMNUN OLMAMA GEREKÇELERİ.....	38
DOKUZUNCU BÖLÜM AYRIMCILIK	39
İŞYERİNDE AYRIMCILIK TÜRLERİ VE DÜZEYLERİ.....	39
ONUNCU BÖLÜM TOPLUMSAL CİNSİYET.....	40
KADINLARA YÖNELİK AYRIMCILIK	40
İŞYERİNDE KREŞ HİZMETİ	41
ON BİRİNCİ BÖLÜM SINIF BİLİNCİ	42
SINIF AİDİYETİ	42
İŞÇİLER KENDİLERİNİ NASIL TANIMLIYOR?	42
ON İKİNCİ BÖLÜM SOSYAL HAYAT	44
İŞÇİLERİN SOSYAL FAALİYET SIKLIĞI	44

SUNUŞ

Alan araştırmaları işçi sınıfının çalışma ve yaşama koşulları ile algı ve beklentilerini ortaya koyan önemli bilimsel araçlar arasında yer almaktadır. İşçi sınıfının somut durumu ve koşulları ile algı ve beklentilerinin bilinmesi sendikal politikaların oluşturulmasında ve sendikal mücadele önceliklerinin belirlenmesinde büyük önem taşıyor.

zet sonuçları elinizde bulunan **Türkiye İşçi Sınıfı Gerçeği 2017** araştırması, işçi sınıfının çalışma ve yaşama koşulları ile çalışma hayatı ve toplumsal konulardaki algı, tutum ve beklentilerini ortaya çıkarmayı hedefliyor.

Bugüne değin Türkiye işçi sınıfının durumunu ortaya koymayı hedefleyen işkollarına, sektörlere ve belirli bölgelere dayalı çeşitli alan çalışmaları yapıldı. DİSK tarafından yaptırılan bu çalışma işkolu ve bölgesel bir ayırım gözetmeden tüm işçileri kapsaması ve Türkiye işçi sınıfının gerçeğini ortaya koyması açısından bir ilki oluşturmaktadır.

DİSK'in 50. kuruluş yıldönümü etkinlikleri arasında planlanan bu araştırmanın hazırlıkları 2017 yaz aylarında yapıldı ve saha/anket uygulaması Eylül-Kasım 2017 aylarında tamamlandı. Bu zet rapor anket çalışmasının sonuçlarına dayanıyor. **DİSK Araştırma Dairesi (DİSK-AR)** tarafından planlanan ve **IPSOS Sosyal Araştırmalar Enstitüsü** ile birlikte içeriği oluşturulan araştırmanın alan alışması IPSOS tarafından gerçekleştirildi. Araştırma **DİSK İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (İSİG) Dairesi İşçi Ceza Paraları Projesi** ve **Friedrich Ebert Stiftung (FES) Türkiye Derneği** tarafından desteklendi.

Araştırma,Türkiye'deki işçi sınıfının çalışma ve yaşama koşulları yanı sıra işçilerin sendikalara ilişkin tutumlarını tespit etmek, toplumsal cinsiyet, sınıf bilinci ve sosyal hayat ile ilgili algı ve beklentilerini anlamayı hedefleyen bir dizi soruya verilen yanıtlardan oluşmaktadır. Raporda zaman zaman alan araştırması sonuçları yanında karşılaştırma yapılabilmesi amacıyla **TÜRK, Eurofound, AB** ve **OECD** verilerine de yer verilmiştir.

DİSK tarafından yaptırılan bu kapsamlı araştırmanın Türkiye işçi sınıfı gerçeğini anlama konusunda hem bilim dünyasına hem de sendikalara önemli veriler sunacağını ve emek politikalarının oluşturulmasında önemli katkılar yapacağını düşünüyoruz.

Elinizdeki zet rapor araştırmanın seçilmiş n bulgularından oluşmaktadır. Araştırma sonuçları zerine **DİSK-AR** tarafından düzenlenecek bir alıştay sonrasında araştırmanın ayrıntılı sonuçları bir kitap olarak önümüzdeki aylarda kamuoyuna sunulacaktır.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde emeği geçenlere ve katkı sunanlara teşekkür ediyoruz.

DİSK Yönetim Kurulu

ÖZETLE TÜRKİYE İŞÇİ SINIFININ MANZARASI

▪ Ücretler düşük, geçim sıkıntısı büyük

▪ Çalışma süreleri uzun, sendikalaşma zayıf

▪ İşyerlerinde ayrımcılık yaygın

▪ İşyerlerinde sağlık ve güvenlik önlemleri yetersiz

▪ Sendikalı işçilerin çalışma ve yaşama koşulları sendikasızlara göre daha iyi

- **Ücret:** İşçilerin aylık ortalama giydirilmiş net geliri 1894 TL'dir. İşçilerin yüzde 66'sı ayda 2000 TL'den az gelir elde etmektedir.
- **Geçim sıkıntısı:** İşçilerin yüzde 54'ü ay sonunu zorlukla getirdiğini ifade etmektedir. Lise altı eğitime sahip işçilerin yüzde 59'u ve sigortasız işçilerin yüzde 71'i ay sonunu zorlukla getirdiklerini beyan etmiştir.
- **Sigortasızlık:** 15-24 yaş arası genç işçiler içinde sigortasızların oranı yüzde 34 ile 43 arasında değişmektedir.
- **Kiracılık:** İşçilerin sadece yüzde 44'ü konut sahibi, yüzde 54'ü kirada oturuyor. Türkiye genelinde kiracı ortalaması ise yüzde 23'tür.
- **Yıllık izin:** İşçilerin dörtte biri hiç yıllık izin kullanmıyor. Yıllık izin kullanmayanların oranı sigortasız işçilerde yüzde 48'e yükselmektedir.
- **Çalışma süreleri:** OECD ülkelerinde haftalık ortalama çalışma süresi 40,4 saat iken Türkiye'de 49,3 saattir. İşçilerin yüzde 55'i haftada en az bir gün ve daha fazla olmak üzere fazla mesai yapmaktadır.
- **İşçi Sağlığı ve iş güvenliği:** İşçilerin yüzde 44'üne göre işyerlerinde işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleri yetersizdir.
- **Sendikalaşma:** İşçilerin yüzde 87'si sendikasız olduğunu söylemektedir. İşçilerin yüzde 44'ü sendikalara olumlu bakıyor, olumsuz bakanların oranı yüzde 16'dır.
- **En önemli sorun:** İşçilere göre çalışma hayatının en önemli sorunu düşük ücret ve işsizlik.
- **İşten memnuniyetsizlik:** İşçilerin yüzde 43'ü kendine ve ailesine yeterince zaman ayıramadığından şikayetçidir.
- **OHAL'de işten çıkarmalar:** İşçilerin çoğunluğu OHAL döneminde çalışanların yargı kararı olmadan işten çıkarılmasını olumsuz olarak değerlendirmiştir.
- **Ayrımcılık:** İşçilerin yüzde 14'ü kendisinin veya arkadaşının işyerinde siyasi görüş ve düşüncesi nedeniyle ayrımcılığa uğradığını beyan etmektedir.
- **Kadınlara yönelik ayrımcılık:** Çalışma hayatında kadına yönelik ayrımcılık yüzde 23,2 ile işe alım aşamasında gerçekleşmektedir.
- **Kreş:** İşçilerin sadece yüzde 7'si işyerlerinde kreş veya kreş desteği sunulduğunu söylüyor.
- **Sosyal faaliyet:** İşçilerin en sık zaman ayırdıkları sosyal faaliyet alanı TV izleme ve sosyal medyadır.

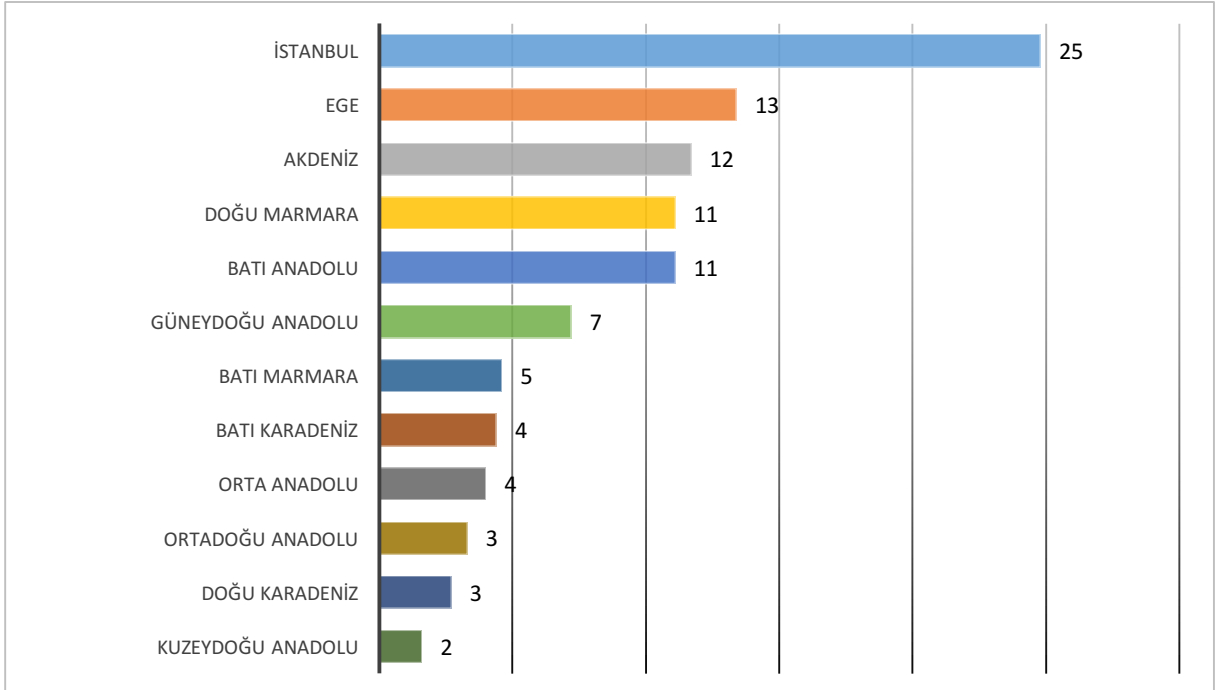
Birinci Bölüm

ARAŞTIRMA HAKKINDA: KAPSAM, ÖRNEKLEM ve YÖNTEM

DİSK Araştırma Dairesi (DİSK-AR) tarafından planlanan ve IPSOS Sosyal Araştırmalar Enstitüsü ile birlikte içeriği oluşturulan araştırmanın alan çalışması DİSK adına IPSOS tarafından gerçekleştirildi.

Türkiye’de 15 yaş ve üzeri ücretli çalışan nüfusu (memurlar hariç) temsil eden araştırmanın saha çalışması 29 Eylül-23 Kasım 2017 tarihleri arasında yapıldı. Çalışma kapsamında 15 yaş ve üzeri ücretli çalışan toplam 2000 bireyle tablet kullanılarak, yüz yüze (CAPI) görüşüldü. Görüşmeler İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS 1) düzeyinde (12 bölge) toplam 30 ilde yürüyüş kuralı ile hanelerde gerçekleştirildi. Araştırma verisi, Türkiye’de 15+ ücretli çalışan nüfusun cinsiyet, yaş, eğitim, çalıştığı sektör (sanayi, hizmet ve tarım) ve sigortalı olma durumuna göre temsiliyetini sağlamak amacıyla ağırlıklandırıldı. Araştırma yaklaşık olarak yüzde yüzde 95 güven düzeyinde +/- 2,2 hata payına sahiptir. Araştırmanın İBBS 1 düzeyinde örnekleme aşağıdaki grafikte yer almaktadır (Grafik 1).

Grafik 1- Araştırmanın Örnekleme İBBS1 Dağılımı (%)

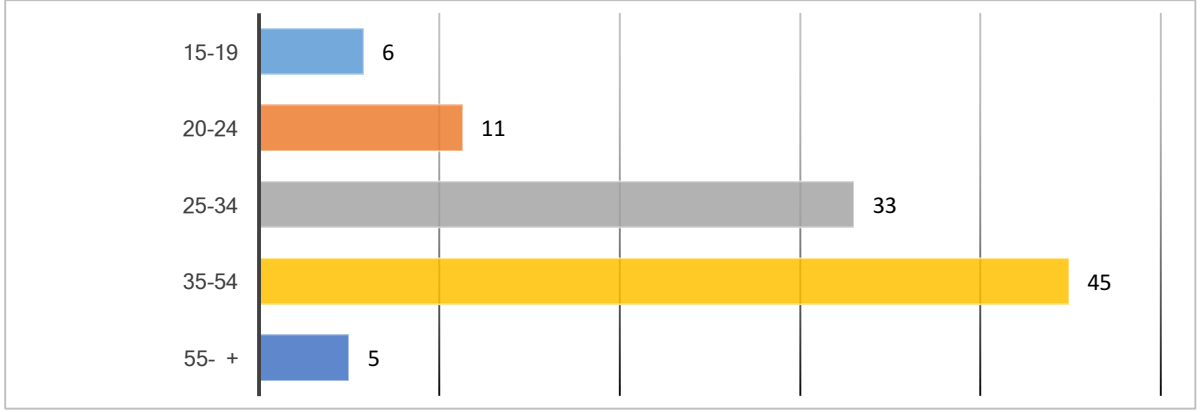
İkinci Bölüm

İŞÇİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Yaş

Araştırma kapsamında işçilerin yüzde 6'sı 15-19 yaş grubunda, yüzde 11'i 20-24 yaş grubunda, yüzde 33'ü 25-34 yaş grubunda, yüzde 45'i ise 35-54 yaş grubundadır. 55 ve daha yüksek yaştaki işçilerin oranı ise yüzde 5'tir (Grafik 2).

Grafik 2- Araştırma Örnekleminin Yaş Dağılımı (%)

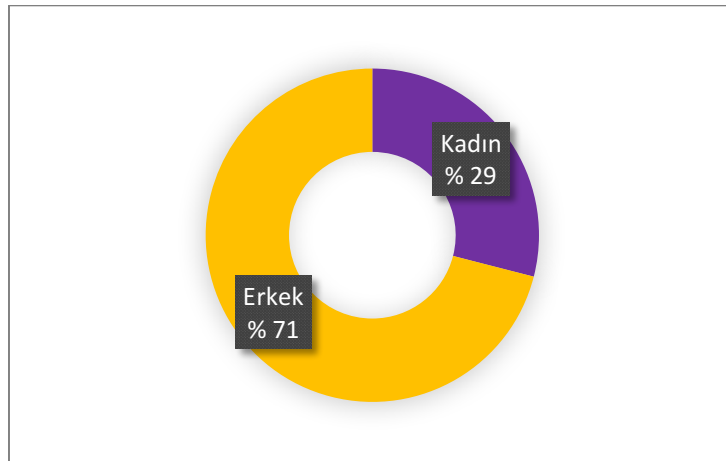

Cinsiyet

İşçilerin yüzde 71'i erkek, yüzde 29'u kadınlardan oluşuyor

Araştırma sonuçlarına göre işçilerin yüzde 71'i erkeklerden oluşurken yüzde 29'u kadınlardan oluşmaktadır (Grafik 3). Bu sonuç ülkemizde kadınların ücretli istihdam içindeki oranının erkeklere göre oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Bilindiği gibi toplam istihdam içinde de kadınların oranı yüzde 31 erkeklerin oranı ise yüzde 69'dur (TÜİK, Hane Halkı İşgücü Araştırması, 2017).

Grafik 3- İşçilerin Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Türkiye’de işgücü piyasalarının en önemli sorunlarından biri kadınların işgücüne ve istihdama katılım oranlarının düşüklüğüdür.

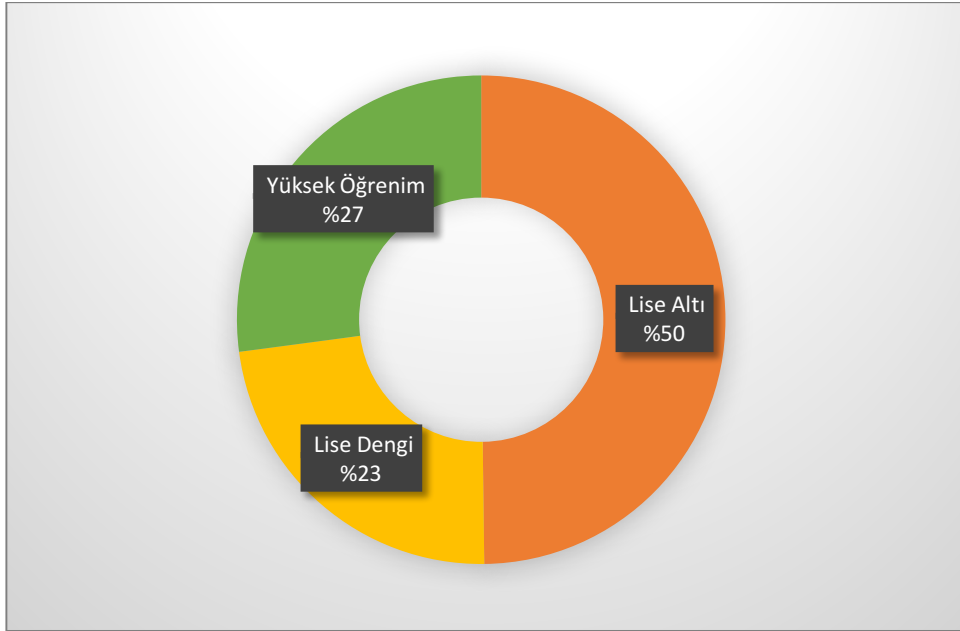
İşçilerin Eğitim Düzeyi

İşçilerin yüzde 27’si yükseköğrenimli

Araştırma kapsamında işçilerin yüzde 50’si lise altı eğitime sahipken, yüzde 23’ü lise dengi, yüzde 27’si ise yükseköğrenime sahiptir. İşçilerin eğitim durumu işçi gruplarına göre önemli farklılıklar göstermektedir (Grafik 4).

Toplam istihdamda yükseköğrenime sahip olanların oranı yüzde 22,5 iken (TÜİK, Hane Halkı Araştırması, 2017) işçiler arasında bu oran yüzde 27’ye yükselmektedir. Genel istihdama göre işçi sınıfının daha eğitilmiş olduğunu söylemek mümkün.

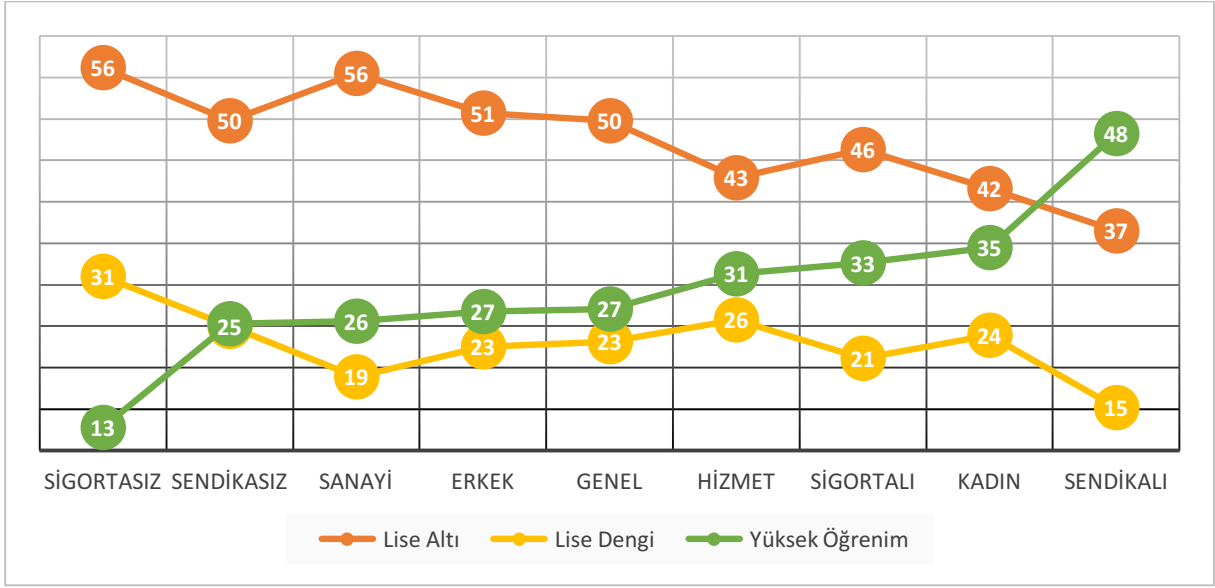
Grafik 4- İşçilerin Eğitim Düzeyi (%)

Erkek işçilerde yükseköğrenim oranı yüzde 27 iken kadın işçilerde bu oran yüzde 35’e yaklaşmaktadır. Sigortalı işçiler arasında yüksek öğrenim oranı yüzde 33 iken, sendikalı işçiler arasında yükseköğrenimli olanların oranı yüzde 48’i aşmaktadır. Hizmet sektöründe de yükseköğrenimli işçi oranı sanayiye göre yüksektir. Lise altı eğitim sanayide ve sigortasız işçilerde daha yaygındır. Sendikalı işçiler arasında lise altı eğitimi ciddi biçimde düşüktür (Grafik 5).

Sendikalı işçilerin yüzde 48’i yüksek öğrenim mezunudur

Grafik 5- İşçi Gruplarına Göre Eğitim Düzeyi (%)

Üçüncü Bölüm

İŞÇİLERİN YAŞAMA KOŞULLARI ve REFAHI

Bu bölümde işçilerin hane halkı ortalaması, hanede toplam çalışan sayısı, aylık ortalama net gelir, geçim sıkıntısı, sigortalılık, konut sahipliği ve yıllık izin kullanma durumu ele alınacaktır. Bu konular işçilerin yaşama koşullarını ve refahını ortaya koyması açısından büyük öneme sahiptir.

Hane Halkı ve Hanede Çalışan Sayısı

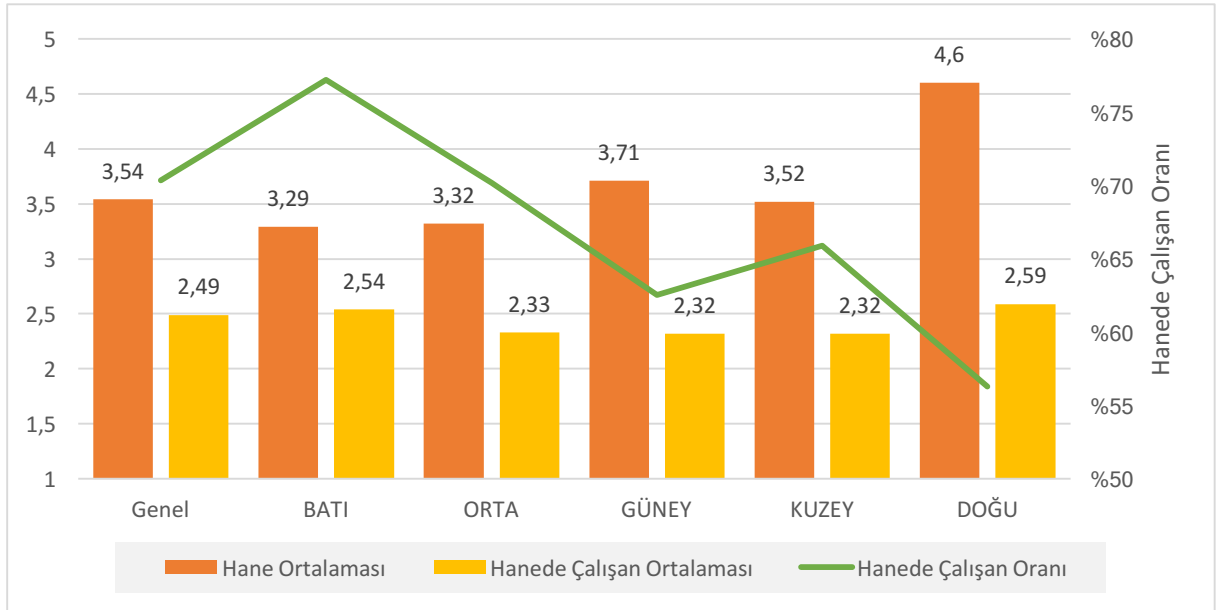
İşçilerin ortalama hane halkı büyüklüğü 3,5 kişidir

Araştırmaya göre işçilerin ortalama hane halkı büyüklüğü 3,54'tür. İşçilerin hane halkı ortalaması Türkiye ortalaması ile paraleldir. TÜİK'e göre hane halkı ortalaması 3,5 kişidir (TÜİK, İstatistiklerle Aile, 2016) Hane halkı büyüklüğü bölgelere göre önemli farklılıklar göstermektedir. Batıda hane halkı büyüklüğü 3,29'a düşerken güneyde 3,71'e ve doğuda 4,6'ya yükselmektedir (Grafik 6).

Hanede ortalama çalışan sayısı 2,5 kişidir

Hanede ortalama çalışan oranı 2.49'dur. İşçi hanelerinde istihdam oranı yüzde 70 civarındadır. Batıda hane halkı istihdam oranı yüzde 77'ye yükselirken doğuda ve güneyde bu oran yüzde 56-63 bandına gerilemektedir. İşçi hanelerinin istihdam oranının genel istihdam oranının (yüzde 48) oldukça üzerinde olduğu görülmektedir.

Grafik 6- Ortalama Hane Büyüklüğü ve Hanede Çalışan Sayısı

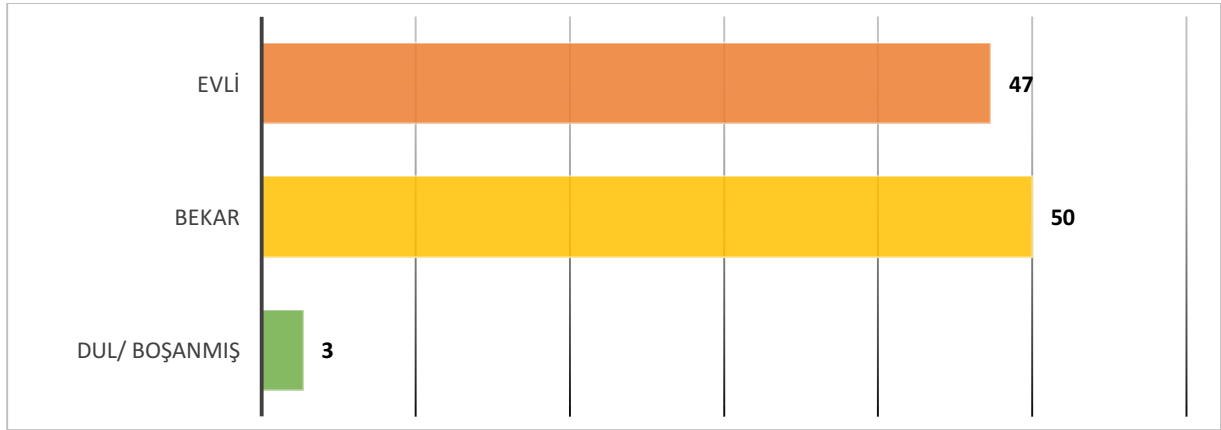

Medeni Durum ve Çocuk Sahipliği

İŖçilerin yüzde 47'si evli, ortalama çocuk sayısı 2'dir

İŖçilerin yüzde 47'si evli iken yüzde 50'si bekar olduğunu beyan etmiŖtir. Dul veya boŖanmiŖ iŖçilerin oranı ise yüzde 3'tür (Grafik 7). İŖçilerin medeni durumunun Türkiye ortalamasından farklılaŖtıđı görölmektedir. Türkiye ortalamasına göre evli olanların oranı yüzde 63,5 (TÜİK, 2015) iken iŖçilerde bu oran yüzde 47'ye düşmektedir. AraŖtırma kapsamında iŖçilerin ortalama çocuk sayısı 2 olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak bu hanede yaŖayan çocuk sayısını değil iŖçilerin ebeveyn olarak sahip oldukları ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir. TÜİK'e göre Türkiye'de hane halkının ortalama çocuk isteği 2'dir (TÜİK, Dünya Nüfus Günü Verileri, 2017).

Grafik 7- İŖçilerin Medeni Durum (%)

İŖçilerin Aylık Ortalama Net Geliri

İŖçilerin aylık ortalama giydirilmiŖ net geliri 1894 TL'dir

İŖçilere "MaaŖ, yevmiye/gündelik ikramiye, prim, sosyal ödemeler gibi her Ŗeyi düşündüğünüzde aylık net ortalama kazancınız ne kadar?" sorusu sorulmuŖtur.

AraŖtırma sonuçlarına göre 2017 sonu itibariyle iŖçilerin ortalama giydirilmiŖ net geliri 1894 TL olarak ortaya çıkmaktadır. 2017 yılı net asgari ücretinin 1404 TL olduğu düşünölecek olursa iŖçilerin ortalama net kazancının asgari ücrete çok yakın olduğu görölecektir. Öte yandan TÜİK Aralık 2017'de **Asgari Ücret Tespit Komisyonu**'na sunduğu raporda 2017 Kasım ayı itibariyle bir iŖçinin asgari ücretinin asgari 1893 TL olması gerektiğini bildirmiŖtir. AraŖtırmamız iŖçi sınıfının ücret düzeyinin asgari ücret düzeyinde olduğunu ortaya koymaktadır.

İŖçi sınıfının aylık geliri asgari ücret seviyesinde

AraŖtırmanın bir diğer çarpıcı sonucu ise iŖçilerin yüzde 16'sinin asgari ücretin altında net gelire sahip olmasıdır. Asgari ücret ile 2000 TL arasında net geliri olan iŖçilerin oranı ise

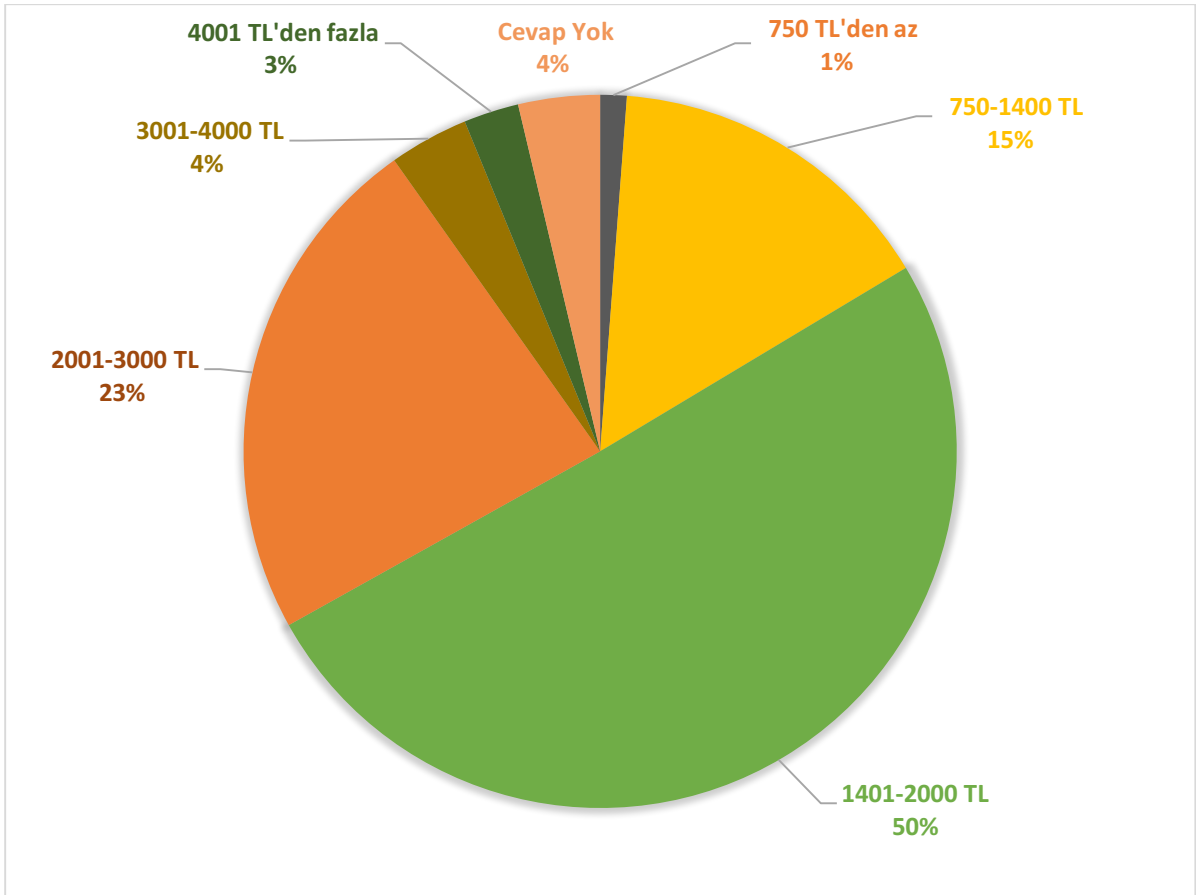
yüzde 50'dir. Bir diğer ifadeyle işçilerin yüzde 66'sı 2000 TL'den az gelir elde etmektedir (Grafik 8).

2 bin ile 3 bin TL arasında ortalama net aylık geliri olan işçilerin oranı yüzde 23 iken, 3 bin TL'den fazla aylık geliri olan işçi sayısı yüzde 7 ile sınırlı kalmaktadır. 4 bin TL'nin üzerinde aylık net geliri olan işçilerin oranı ise sadece yüzde 3'tür.

İşçilerin yüzde 66'sı 2000 TL'den az gelir elde etmektedir.

İşçilerin aylık ortalama net geliri işçi kategorilerine göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Sigortalı ve sigortasız işçiler arasındaki ücret farkı dikkate değerdir. Sigortasız işçiler ayda 1377 TL gelir elde ederken sigortalılarda ortalama net gelir 2045 TL'ye yükselmektedir.

Grafik 8- İşçilerin Ücret Gruplarına Göre Dağılımı (TL)

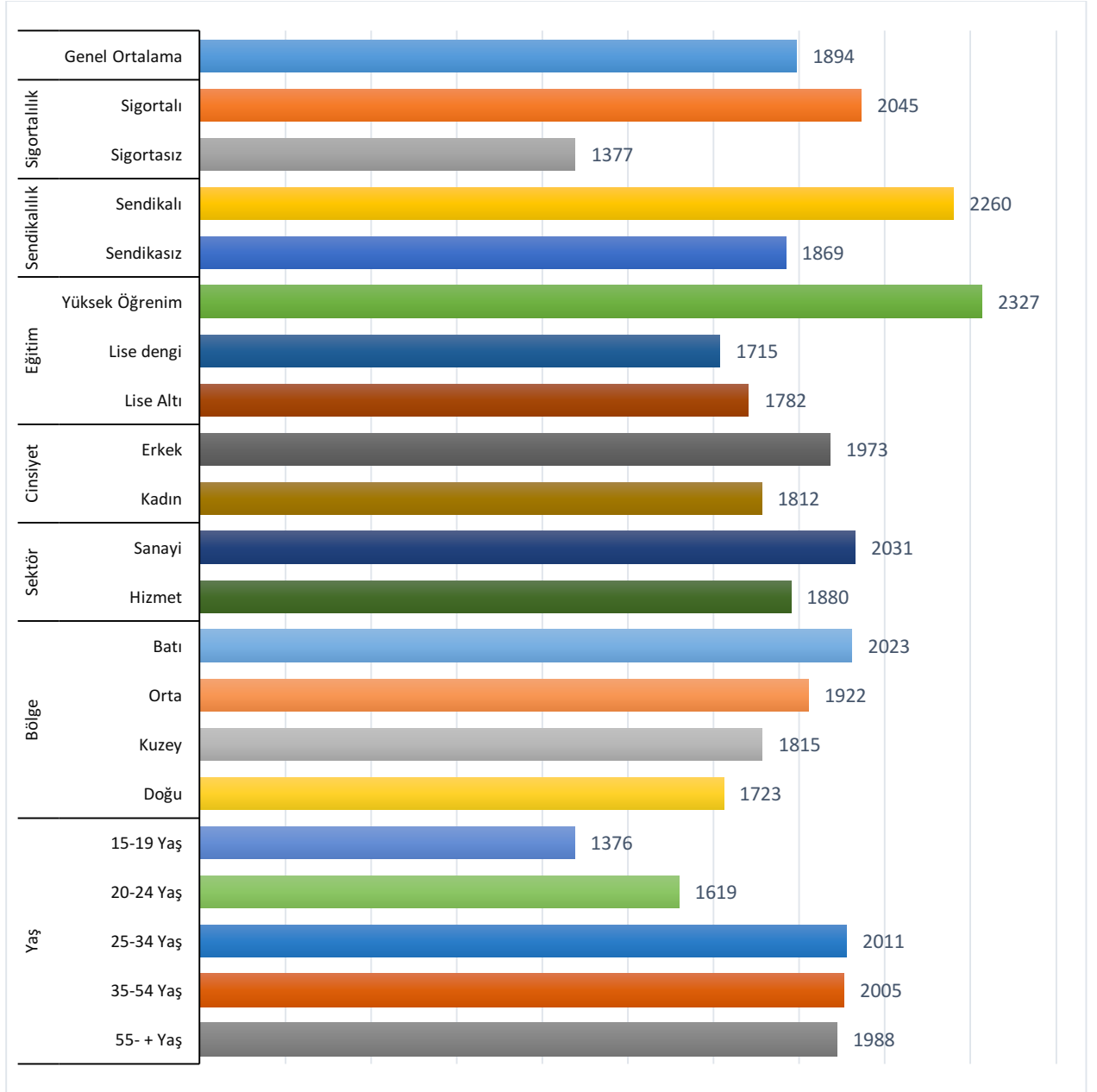

Sigortasız işçilerin aylık net geliri 1377 TL'ye düşüyor

Araştırma sonuçlarına göre sendikalılık da önemli bir ücret farklılaşması yaratmaktadır. Sendikasız işçilerin aylık ortalama kazancı 1869 TL iken sendikalı işçilerde bu miktar 2260 TL'ye yükselmektedir. Sendikalı işçiler sendikasız işçilere göre ortalama yüzde 21 daha fazla gelir elde etmektedir. Kadın işçiler ile erkek işçiler arasında da kadınlar aleyhine ücret

farklılaşması söz konusudur. Erkek işçilerin ücret ortalaması 1973 TL iken kadın işçilerin ortalama ücreti 1812 TL olmaktadır (Grafik 9).

Grafik 9- İşçi Gruplarına Göre Aylık Ortalama Net Gelir (TL)

Geçim Sıkıntısı ve Ay Sonunu Getirme Zorluğu

İşçilerin yüzde 54'ü ay sonunu zorlukla getiriyor

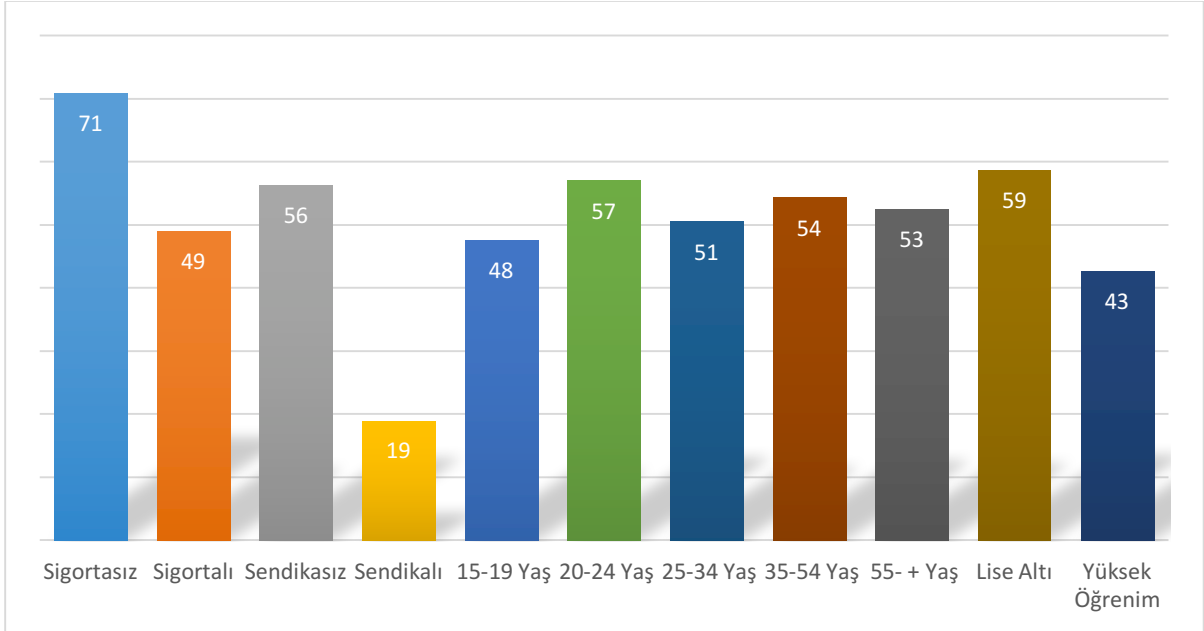
İşçilerin yüzde 54'ü ay sonunu zorlukla getirdiği ifade etmektedir. Ay sonunu kolaylıkla getirdiğini beyan edenlerin oranı ise yüzde 46'da kalmaktadır (Grafik 10). Ortalama net aylık gelirin 1894 TL olduğu koşullarda ay sonunu kolaylıkla getirenlerinin oranının yüzde 46 olması şaşırtıcı gelebilir. Ancak bunun yanıtının hanede ortalama çalışan sayısının 2,49 olmasına bağlı olduğunu söylemek mümkündür.

Grafik 10- İşçiler Ay Sonunu Nasıl Getiriyor? (%)

İşçilerin yüzde 54'ü ay sonunu zorlukla getirirken, bu durum işçi gruplarına göre önemli farklılıklar göstermektedir. Sendikasız işçilerin yüzde 56'sı, lise altı eğitime sahip işçilerin yüzde 59'u ve sigortasız işçilerin yüzde 71'i ay sonunu zorlukla getirdiklerini beyan etmiştir (Grafik 11).

Grafik 11- İşçi Gruplarına Göre Ay Sonunu Zorlukla ve Büyük Zorlukla Getirenler (%)

Sigortasız işçilerin yüzde 71'i ay sonunu zor getiriyor

Sendika üyelerinin, sigortalıların ve yüksek öğrenime sahip işçilerin ise ay sonunu getirme zorluğu genel ortalamaya göre daha düşüktür. Sendika üyesi işçilerde ay sonunu getirme zorluğu yüzde 19 olarak ifade edilirken, bu oran sigortalı işçilerde yüzde 49 ve yüksek

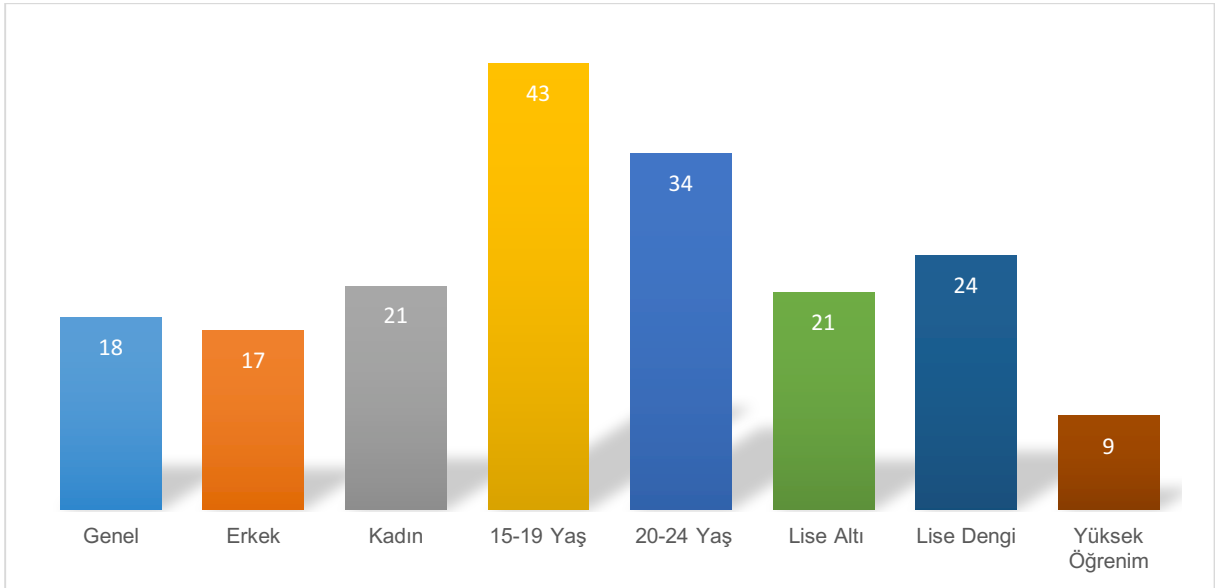
öğrenimli işçilerde yüzde 43'tür. Yüksek öğrenime sahip işçilerin yüzde 43'ünün ay sonunu zorlukla getirmesi eğitime rağmen ücret düzeyinin düşüklüğü ile açıklanabilir.

Sigortalılık ve Kayıtdışılık

15-24 yaş arası genç işçiler içinde sigortasızların oranı yüzde 34 ile 43 arasında değişmektedir.

İşçilere "Çalıştığınız işyerinizde sigortanız var mı?" sorusu sorulmuştur. İşçilerin ortalama yüzde 82'si çalıştığı işyerinde sigortalı çalıştığını beyan ederken yüzde 18'i çalıştığı işyerinde sigortası olmadığı bildirmiştir. Ancak sigortasızlık, cinsiyet, eğitim ve kayıt dışılığa göre büyük farklar göstermektedir. Sigortasızlık kadınlarda yüzde 21'e çıkarken, 15-19 yaş arasında yüzde 43, 20-24 yaş arasında yüzde 34 olarak görülmektedir. Genç işçilerin kayıt dışı çalıştırılmasının çok yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Yüksek öğrenimli işçiler arasında kayıt dışılığın yüzde 9'a kadar gerilediği görülmektedir. Bu oranlar sadece kentsel alanlarda çalışan işçileri kapsamaktadır. Bu nedenle kentsel alanlarda işçilerin sigortasızlık oranları genel sigortasızlık ve kayıt dışılık oranlarına (yüzde 33,9) göre daha düşüktür.

Grafik 12- İşyerinde Sigortası Olmayanların İşçi Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Yükseköğrenimli işçilerin yüzde 9'u sigortasızdır

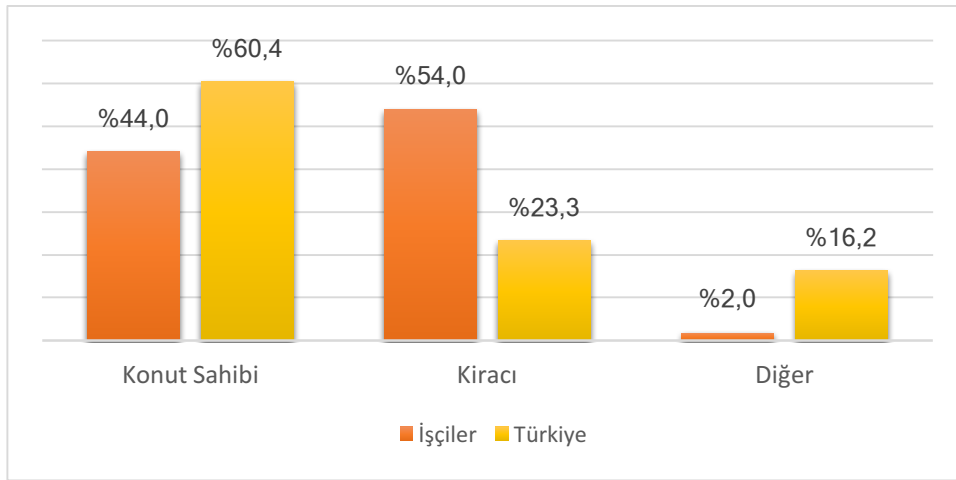
TÜİK'e göre tarım dışı ücretli çalışan 18 milyon 789 bin kişinin 3 milyon 59 bini kayıt dışıdır. Tarım dışı ücretli kayıt dışılığı yüzde 16,2'dir. Araştırma sonuçları işçiler arasında kayıt dışılığın TÜİK verilerine göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni DİSK araştırmasının memurları kapsamamasıdır.

Konut Sahipliği

İşçilerin sadece yüzde 44'ü konut sahibi, yüzde 54'ü kirada oturuyor

İşçilerin refahının önemli bir göstergesi konut sahipliğidir. Konut sahipliği işçilerin gelirinin önemli bir bölümünün kira yerine diğer ihtiyaçlara harcanması anlamına gelmektedir. Öte yandan konut sahipliği hanenin toplam harcamalarını düşürmektedir.

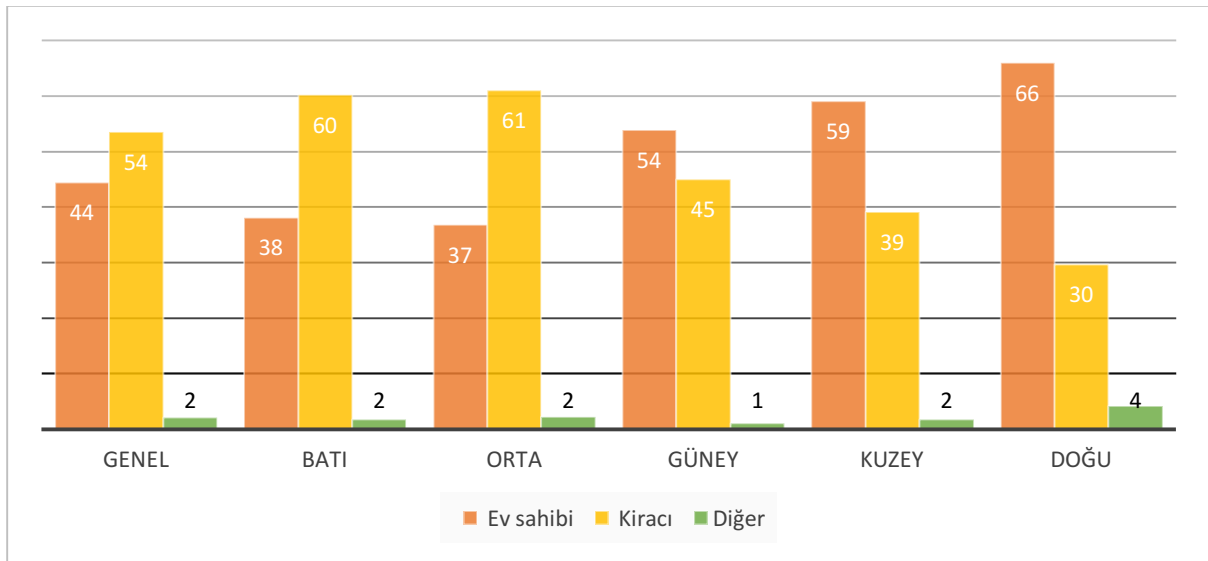
Grafik 13- Konut Sahipliği (%)

Kaynak: Türkiye için TÜİK, İstatistiklerle Aile, 2016, İşçiler için DISK-AR 2017.

Araştırma sonuçlarına göre işçilerin yüzde 56'sinin konutu yoktur. Konut sahibi olan işçilerin oranı yüzde 44'te kalmaktadır (Grafik 13). Oysa 2015 yılında Türkiye'de ortalama konut sahipliği oranı yüzde 60'dır (TÜİK, İstatistiklerle Aile, 2016).

Grafik 14- İşçilerin Konut Sahipliği Bölgesel Dağılım (%)

İşçiler arasında kirada oturanların oranı yüzde 54'tür. Türkiye ortalaması kiracı oranı ise yüzde 23'tür. Bu tablo işçilerin konut sahipliği oranınının daha düşük, kiracılık oranınının ise çok daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

İşçilerin konut sahipliği bölgesel olarak ciddi farklılaşmalar göstermektedir. Ev sahipliği batı ve orta bölgelerde yüzde 38-36 civarına gerilerken güney bölgesinde yüzde 54'e, kuzeyde yüzde 59'a ve doğuda yüzde 66'ya yükselmektedir (Grafik 14).

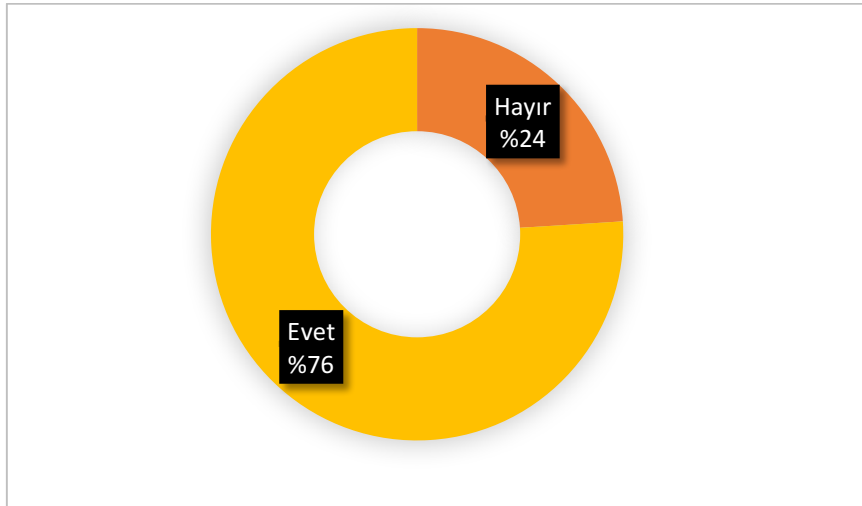
Batı ve Orta Anadolu'da yaşayan işçilerin yüzde 60-61'i kiracı iken Güney, Kuzey ve Doğu bölgelerinde bu oran sırasıyla yüzde 45, yüzde 39 ve yüzde 30 düzeyine gerilemektedir.

İşçilerin Yıllık İzin Kullanımı

İşçilerin dörtte biri hiç yıllık izin kullan(a)mıyor

İşçilere "yıllık izninizi genel olarak nasıl geçiriyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Bu soruya işçilerin yüzde 24'ü hiç yıllık izin kullanmadıklarını belirterek yanıt vermiştir. Yıllık izin kullanan işçilerin oranı yüzde 76'dır (Grafik 15).

Grafik 15- Yıllık İzin Kullanıyor musunuz?

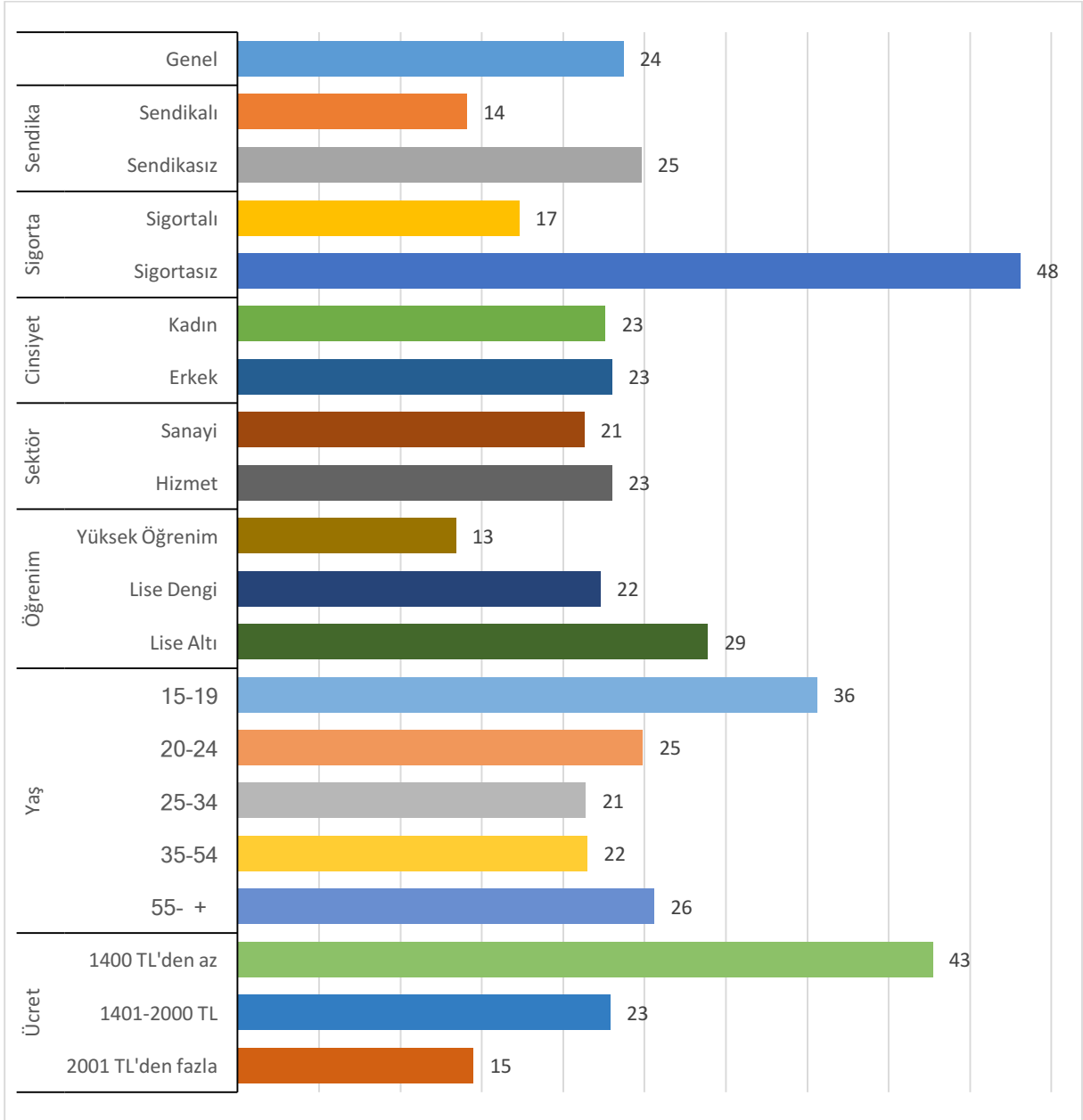

Ancak işçi gruplarına göre yıllık izin kullanımı ciddi farklılıklar gösteriyor. Yıllık izin kullanmayanların oranı lise altı eğitimlilerde yüzde 29'a, ücreti 1400 TL'den az olanlarda yüzde 43'e, sigortasız işçilerde ise yüzde 48'e yükselmektedir. Yıllık izin kullanımı ücret yüksekliğine, sendikallığa ve sigortalılığa paralel olarak artmaktadır (Grafik 16).

Sigortasız işçilerin yarısı hiç yıllık izin kullanmıyor

Sendikasız, sigortasız ve daha düşük öğrenime sahip işçiler ile ücretleri daha düşük işçiler arasında yıllık izin kullanamama oranı daha yüksektir. İşçilerin izin kullanmayıp çalışması, işverenlerin hukuksuz uygulamaları yanında gelir düşüklüğü nedeniyle yıllık izinde çalışma ihtiyacından da kaynaklanmaktadır.

Grafik 16- İşçi Gruplarına Göre Yıllık İzin Kullanmayanlar (%)

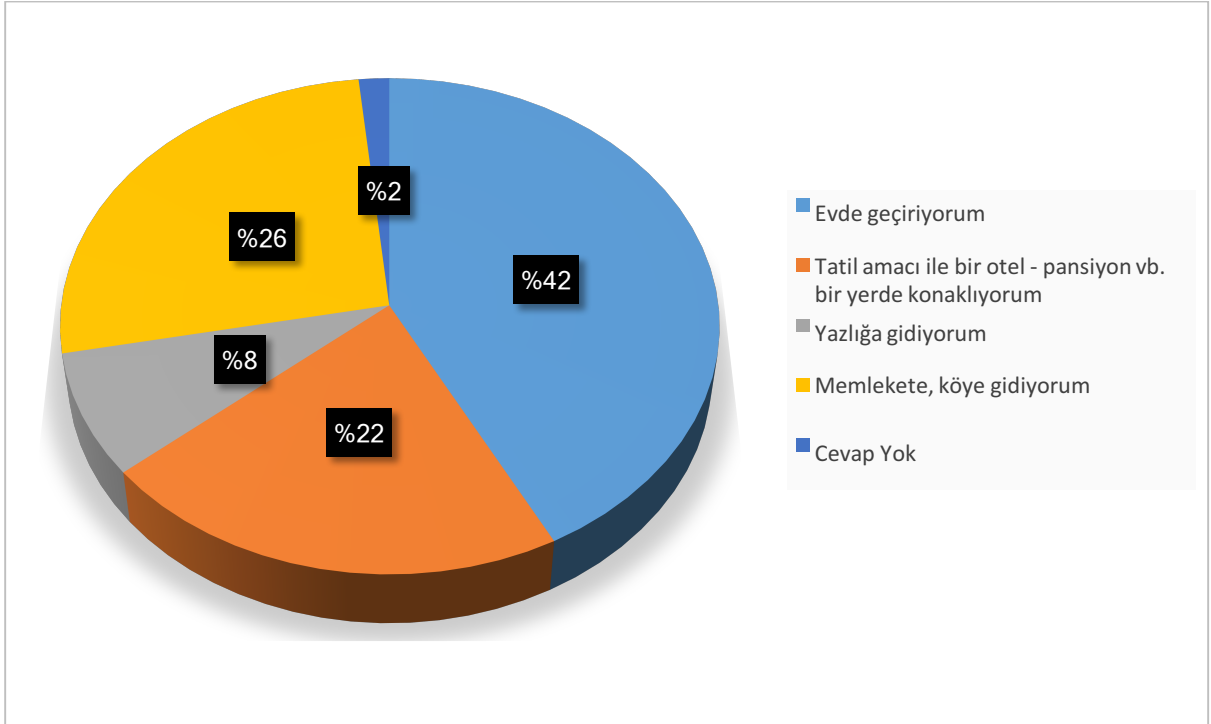
Sendikalı işçiler içinde yıllık izin kullanmadıklarını söyleyenlerin oranı daha düşüktür. Sendikası olmayan işçilerin yüzde 25'i hiç izin kullanmazken sendikalı işçilerde bu oran yüzde 14'e gerilemektedir. 15-24 yaş arası işçilerde de yıllık izin kullanmadığını söyleyenlerin oranı yüzde 25 ile 36 arasındadır. Yıllık izin kullanmayan/kullanamayanlar sigortasızlar ve düşük ücretli işçiler arasında vahim derece yüksektir.

Tatil yapabilen işçilerin oranı yüzde 22 ile sınırlı kalmaktadır.

Yıllık izin kullanan işçilerin izinlerini kullanma biçimi oldukça farklılaşmaktadır. İşçilerin yüzde 42'si yıllık iznini evinde geçirdiğini belirtmektedir. Yüzde 26'sı ise memleketine ve köyüne gitmektedir. Tatil amacıyla bir otel, pansiyon ve benzeri bir mekânda konaklayanların oranı yüzde 22'dir. Yıllık iznini yazlıkta geçirenlerin oranı ise yüzde 8'de kalmaktadır. Sonuç olarak işçilerin yüzde 24'ü hiç izin kullanmıyor, izin kullananların yüzde 42'si ise yıllık iznini evde geçiriyor (Grafik 17).

Böylece yıllık izin kullanan işçilerin ise sadece yüzde 30'u tatil yapabilmektedir. Yıllık izin kullanamayanları da dikkate aldığımızda, bütün işçiler içinde tatil yapabilenlerin oranı yüzde 22'ye gerilemektedir.

Grafik 17- Yıllık İzninizi Nasıl Geçiriyorsunuz? (Yıllık İzin Kullananlar İçinde) (%)

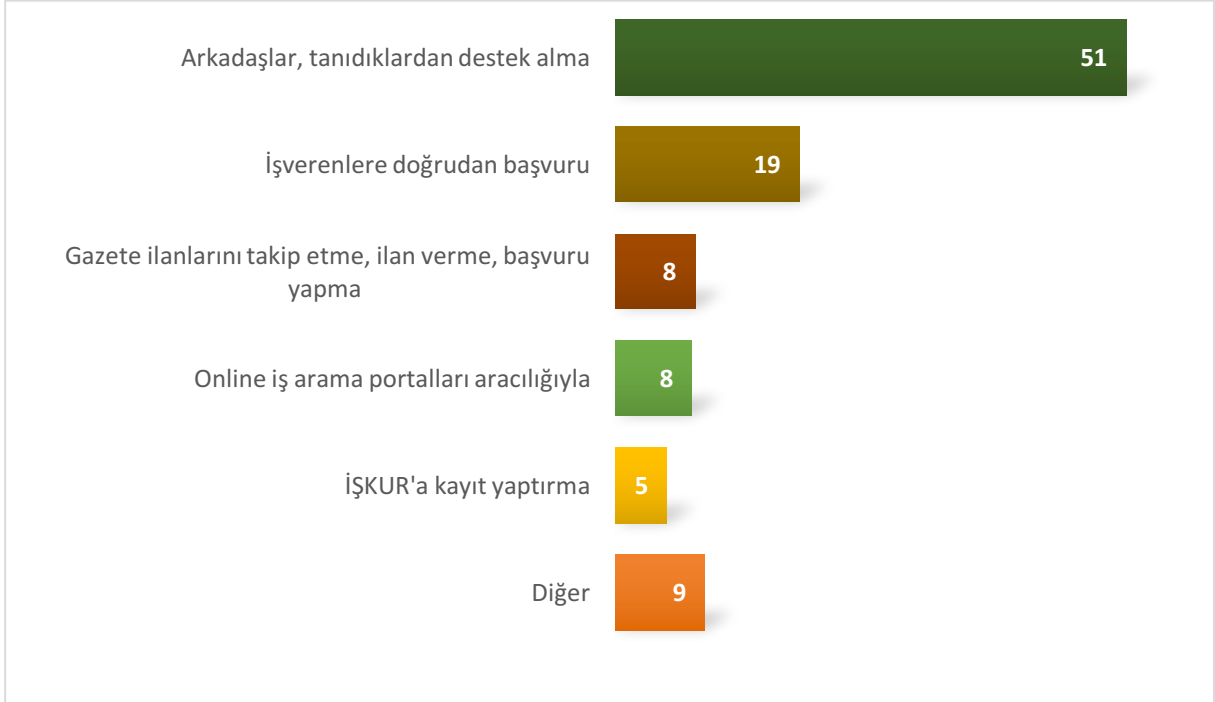
Dördüncü Bölüm İŞSİZLİK ve İŞ BULMA

Türkiye’de İşçilerin İş Bulma Kanalları

İş bulmada geleneksel yöntemler belirleyici, İŞKUR’un rolü zayıf

İşçilere “Halihazırda yaptığınız bu işi nasıl buldunuz? Hangi yöntemi kullandınız?” sorusu soruldu. İş bulma kanalları arasında en yaygın kullanılanı yüzde 51’i arkadaşlardan ve tanıdıklardan alınan destektir. İkinci sırayı yüzde 19 ile işverenlere doğrudan başvuru almaktadır.

Grafik 18- İş Bulma Kanalları (%)

İş bulma kanallarında üçüncü sırayı yüzde 8 oranı ile gazete ilanları ve online iş arama portalları almaktadır (Grafik 18). İŞKUR’a kayıt yaptıрма yoluyla iş bulmanın oranı yüzde 5’te kalmaktadır. Bu oran halen çalışmakta olanlar arasında İŞKUR kanalıyla iş bulmanın sınırlı bir yöntem olduğunu göstermektedir.

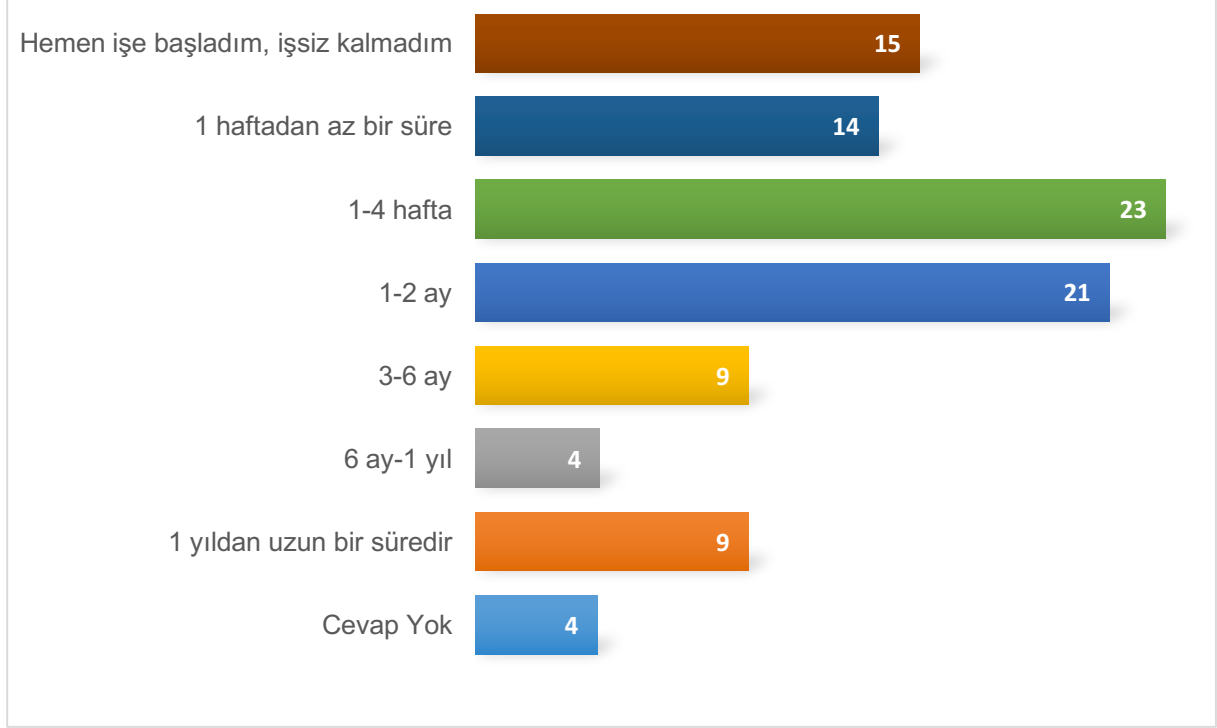
İşsiz Kalma Süresi

Altı ay ve bir yıldan fazla süre iş arayanların oranı yüzde 13

“Bu işyerinizde çalışmaya başlamadan önce ne kadar süre iş aradınız? Diğer bir ifadeyle ne kadar süre işsiz kaldınız?” sorusuna karşılık işçilerin sadece yüzde 15’i hemen işe

başladığını ve işsiz kalmadığını ifade ederken, bir haftadan az süre ile işsiz kalanların oranı yüzde 14 olarak saptanmıştır. Bir ay ve daha fazla süreyle işsiz kalanların oranı ise toplam yüzde 71 olmaktadır. 6 ay ve bir yıl süreyle işsiz kalanların oranı ise yüzde 13 bulmaktadır Grafik 19). Bu durum uzun süreli işsizlik eğilimini göstermesi bakımından önemlidir.

Grafik 19- İşsiz Kalma Süreleri (%)

Beşinci Bölüm

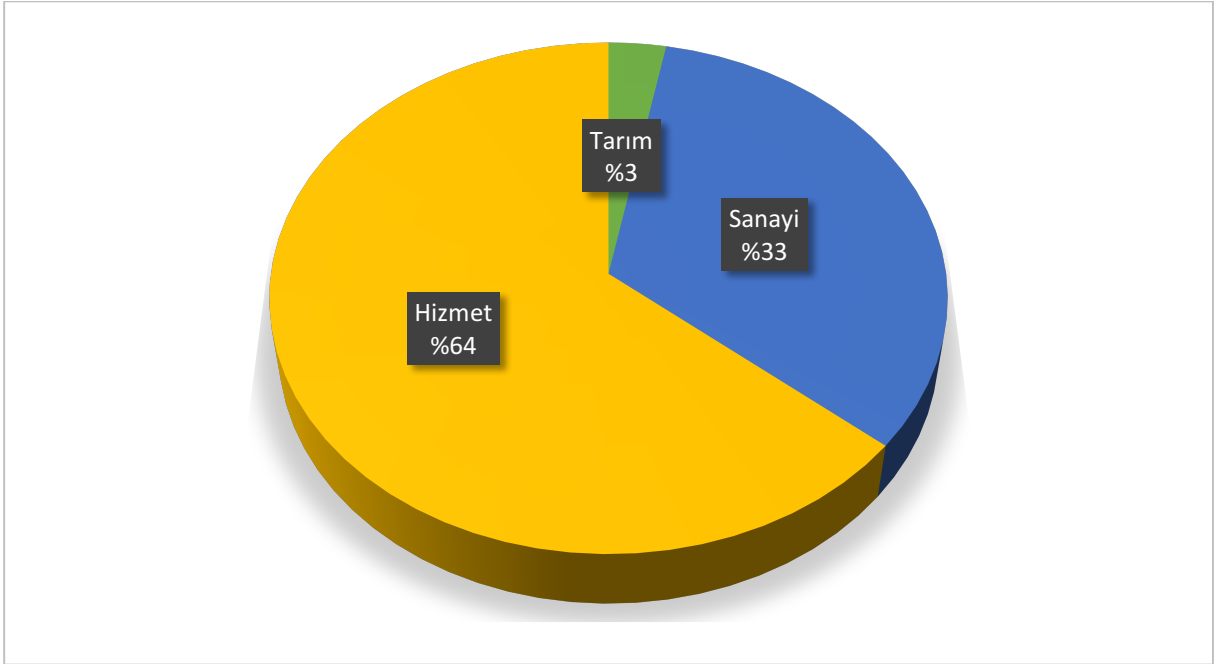
İŞÇİLERİN ÇALIŞMA KOŞULLARI

İşçilerin Sektörel Dağılımı

İşçilerin yüzde 64'ü hizmet sektöründe çalışıyor

Kentsel alanları kapsayan araştırma sonuçlarına göre işçilerin yüzde 64'ünün hizmet, yüzde 33'ünün sanayi ve yüzde 3'ünün ise tarım sektöründe çalıştığı saptanmıştır (Grafik 20). Araştırmada kırsal alanlar kapsam dışında bırakıldığı için tarımda çalışan işçi sayısı genel istihdamdaki orandan daha düşük çıkmaktadır. Kentsel alanlarda hizmet sektöründe çalışan işçi sayısının sanayideki düzeyin iki katıda ulaştığı görülmektedir.

Grafik 20- İşçilerin Sektörel Dağılımı (%)

İşçilerin Kıdemi

İşçilerin ortalama kıdemi 10 yıldır

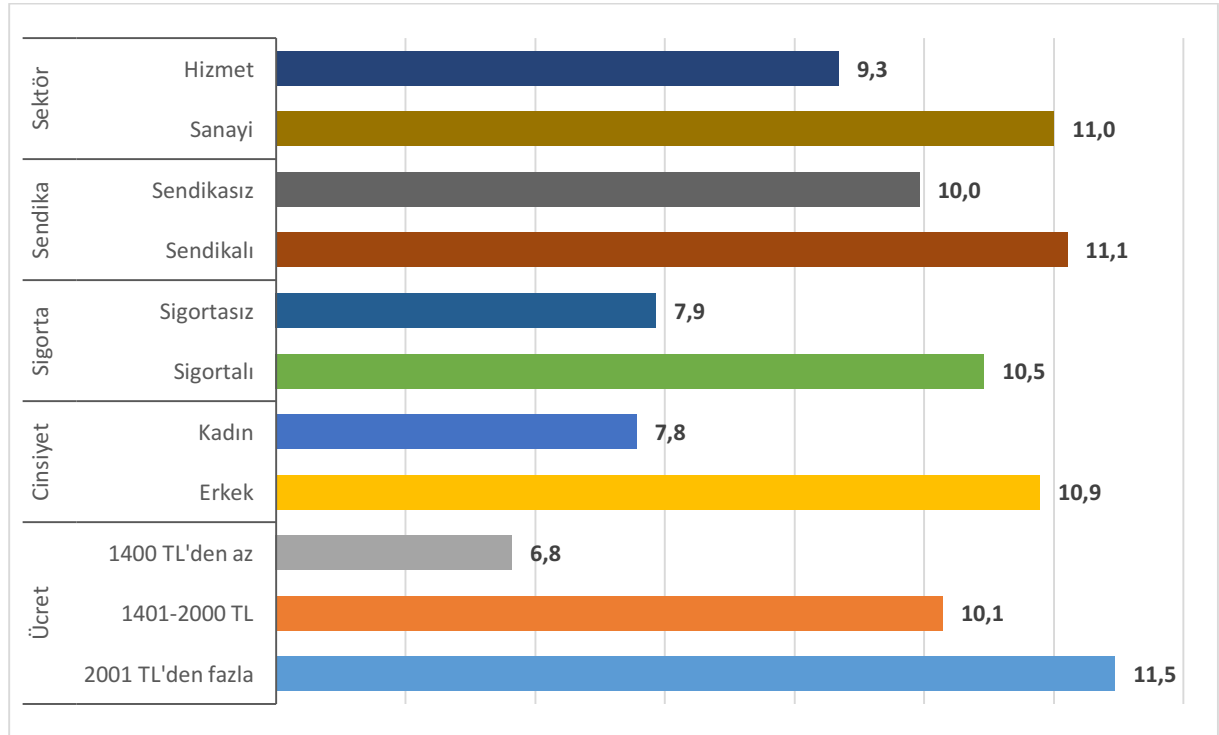
İşçilere “Toplam kaç yıldır ücretli olarak çalışıyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. İşçilerin ortalama ücretli çalışma süresinin (kıdeminin) 10 yıl olduğu görülmektedir. 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip işçilerin oranı yüzde 20,5'tir. Ortalama kıdem erkeklerde 11 yıla çıkarken kadınlarda ise 7,8 yıla kadar gerilemektedir. Bu sonuç kadınların işgücü piyasalarında erkeklere göre daha dezavantajlı olduklarına ilişkin bir diğer gösterge niteliğindedir (Tablo 1).

Tablo 1- İşçilerin Kıdemleri (%)

Kıdem	Genel	Erkek İşçiler	Kadın İşçiler
1 yıldan az	3	2,5	4,2
1 yıl	9	7,9	11,6
2 yıl	10,3	8,9	13,8
3 yıl	6,1	6,3	5,5
4 yıl	4,5	4,2	5,3
5 yıl	8,1	7,7	9,2
6 yıl	4,3	3,6	6,1
7 yıl	3	3,2	2,6
8 yıl	3,2	3,5	2,6
9 yıl	2,8	2,9	2,5
10 yıl	10,6	10,5	11
11 yıl	1,7	1,7	1,5
12 yıl	3,3	3,5	2,8
13 yıl	2	2	1,8
14 yıl	1,4	1,4	1,4
15 yıl	6,2	6,6	5,1
16 yıl ve üzeri	20,5	23,6	12,9
Ortalama	10	10,9	7,8

Ortalama kıdem süresi sendikalılık, sigortalılık, cinsiyet ve ücret düzeyine göre önemli farklar göstermektedir. En düşük kıdemli işçiler sırasıyla 1400 TL'den az net kazancı olanlar (6,8 yıl), kadınlar (7,8 yıl) ve sigortasızlar (7,9 yıl) olarak öne çıkmaktadır (Grafik 21).

Grafik 21- İşçi Gruplarına Kıdem Süresi (Yıl)

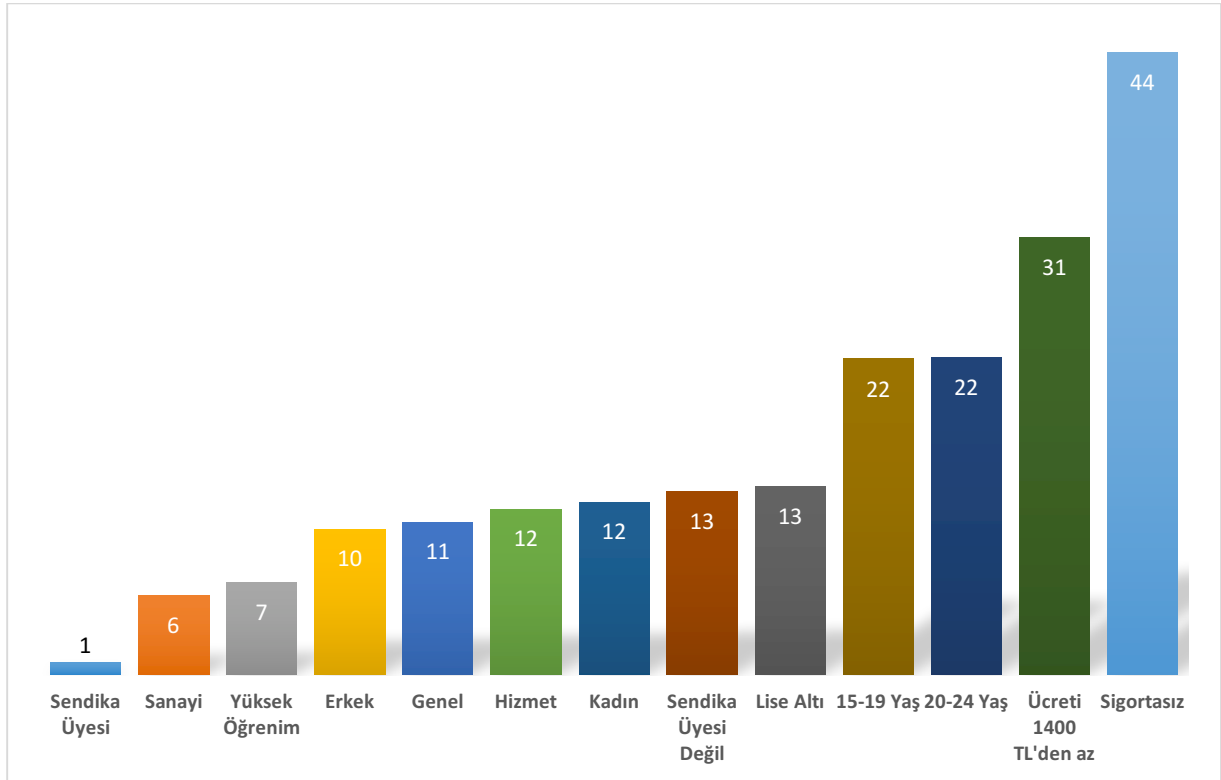

Çalışma Türleri: Düzenli ve Düzensiz Çalışma Biçimleri

İşçilerin yüzde 11'i geçici, belirli süreli ve mevsimlik işlerde çalışıyor

Araştırma kapsamında “Çalıştığınız işteki süreklilik durumunuz nedir?” sorusuna işçilerin yüzde 11'i geçici, belirli süreli ve mevsimlik işlerde çalıştığı yanıtını vermiştir. Düzensiz işler olarak adlandırılacak işlerde çalışanların oranı sigortasız, düşük ücretli, kadın ve genç işçiler arasında çok daha yaygındır.

Grafik 22- İşçi Gruplarına Göre Güvencesiz (Geçici, Belirli Süreli ve Mevsimlik) Çalışanlar (%)

Sigortasız çalışanların yüzde 44'ü aynı zamanda geçici işlerde çalışmaktadır. 15-24 yaş arası çalışanların yüzde 22'si düzensiz işlerde çalışmaktadır. Sendika üyeleri arasında düzensiz istihdam yüzde 1'e düşerken sendikasız işçiler arasında yüzde 13'e kadar yükselmektedir (Grafik 22). Sendikalı çalışmanın düzensiz ve güvencesiz istihdamı ciddi biçimde azalttığı görülmektedir.

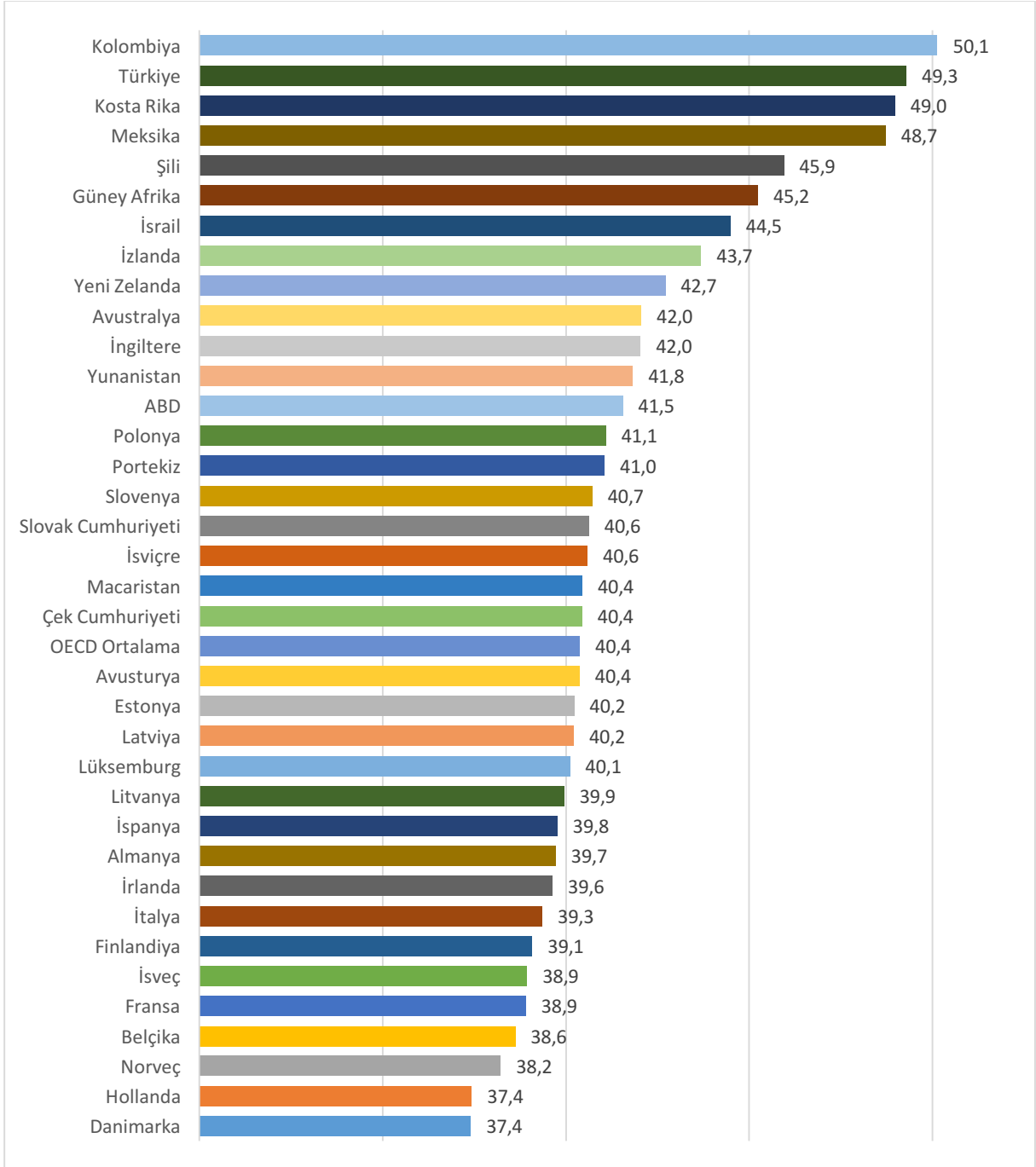
Çalışma Süreleri

Türkiye OECD ülkeleri arasında en uzun çalışma sürelerine sahip ikinci ülke

Türkiye'de çalışma süreleri OECD ve Avrupa Birliği ortalamasının çok üzerindedir. 2016 verilerine göre OECD ülkelerinde haftalık ortalama çalışma süresi 40,4 saat iken Türkiye'de 49,3 saattir. Türkiye Kolombiya'dan sonra haftalık çalışma süresinin en uzun olduğu OECD

ülkesidir. Haftalık fiili çalışma süresi AB ülkelerinde 37 saate kadar gerilemektedir (Grafik 23).

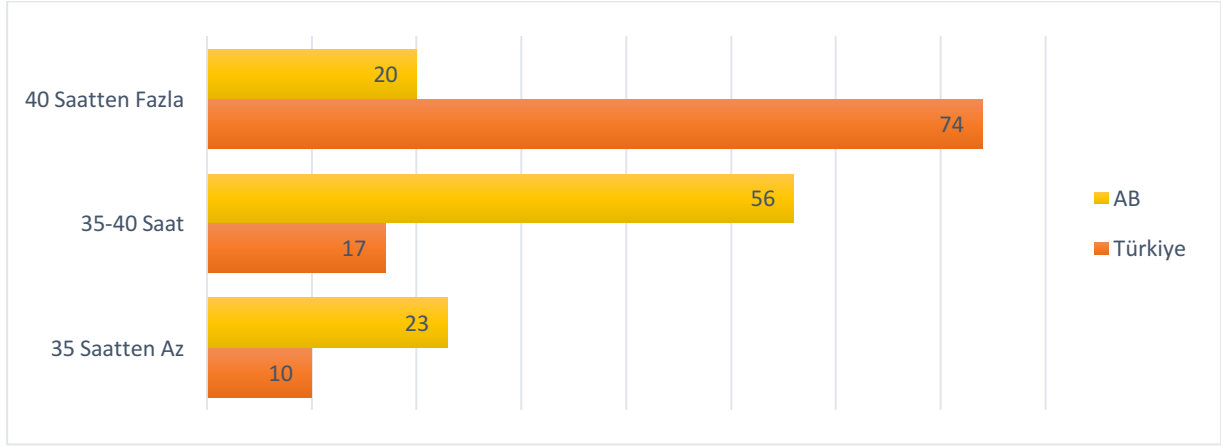
Grafik 23- Türkiye ve OECD Ülkelerinde İşçilerin Haftalık Ortalama Çalışma Süreleri (Saat)

Kaynak: OECD Average usual weekly hours worked – averages, 2016

AB ülkelerinde haftada 40 saatten fazla çalışan işçilerin oranı sadece yüzde 20 iken Türkiye’de bu oran yüzde 74’e yükselmektedir. Türkiye’de haftada 40 saatten fazla çalışan işçilerin oranı neredeyse AB’nin dört katıdır. Kısa çalışmada ise ters bir orantı söz konusudur. AB’de 35 saatten az çalışan işçilerin oranı yüzde 23 iken bu oran Türkiye’de yüzde 10’dur (Grafik 24).

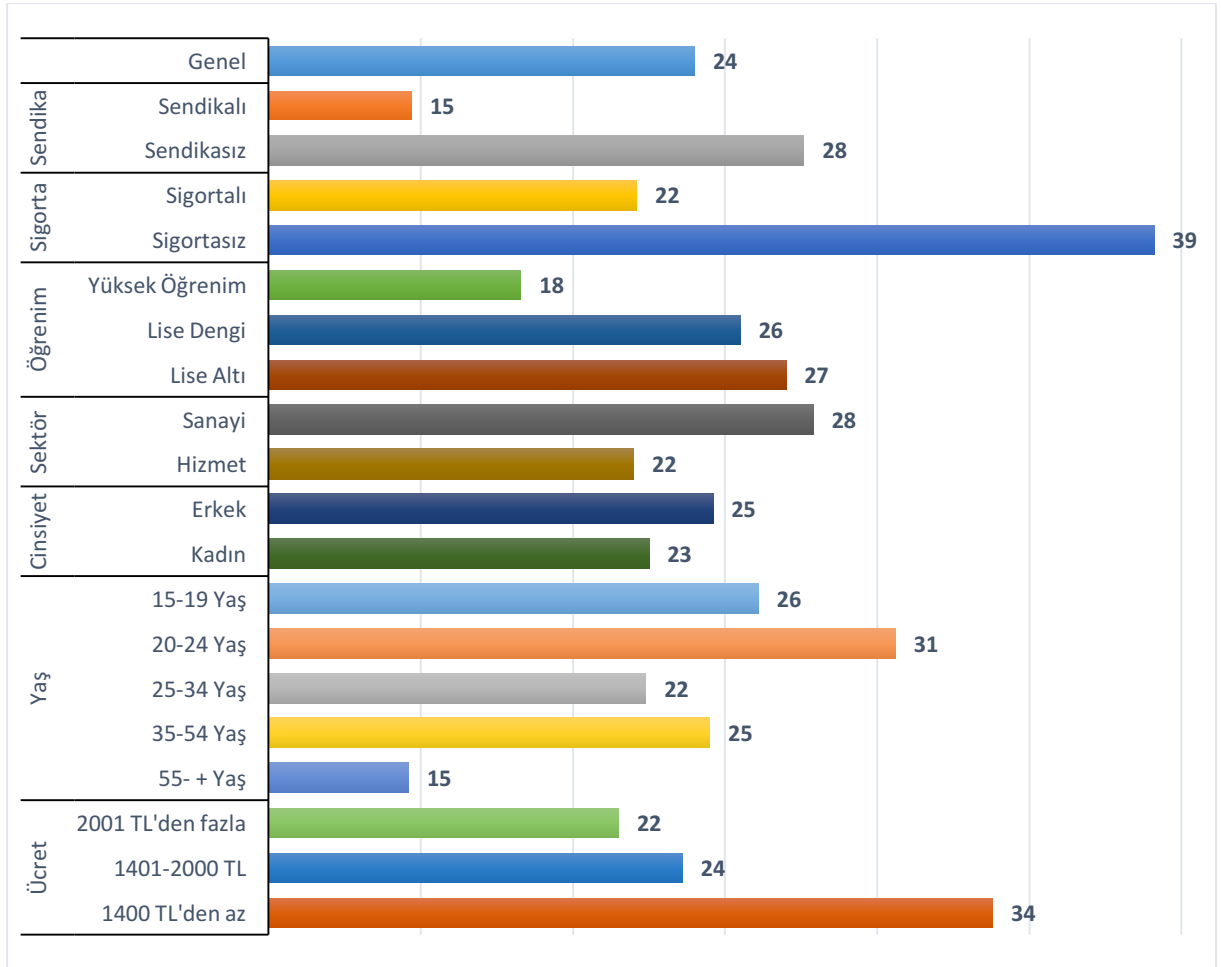
Grafik 24- Türkiye ve AB Ülkelerinde Haftalık Çalışma Süresinin Dağılımı (%)

Kaynak: Eurofound, European Working Condition Survey, 2015

Haftada 40 saatten fazla çalışanların oranı Türkiye’de yüzde 74, AB’de yüzde 20

Grafik 25- İşçi Gruplarına Göre Fazla Çalışma Oranı (%)

Uzun çalışma sürelerinin en önemli nedeni fazla mesailerdir. Araştırma kapsamında işçilerin ortalama yüzde 24'ü fazla çalışma yaptığını beyan etmektedir. “Son 12 ayı düşündüğünüzde, iş taleplerini karşılamak amacı ile mesai/ vardiya saatleri dışında çalıştınız mı” sorusuna işçilerin yüzde 76’sı hayır derken işçilerin yaklaşık dörtte biri fazla çalışma yaptığı ifade etmiştir.

Düşük ücret ve sigortasızlık fazla mesai oranını artırıyor

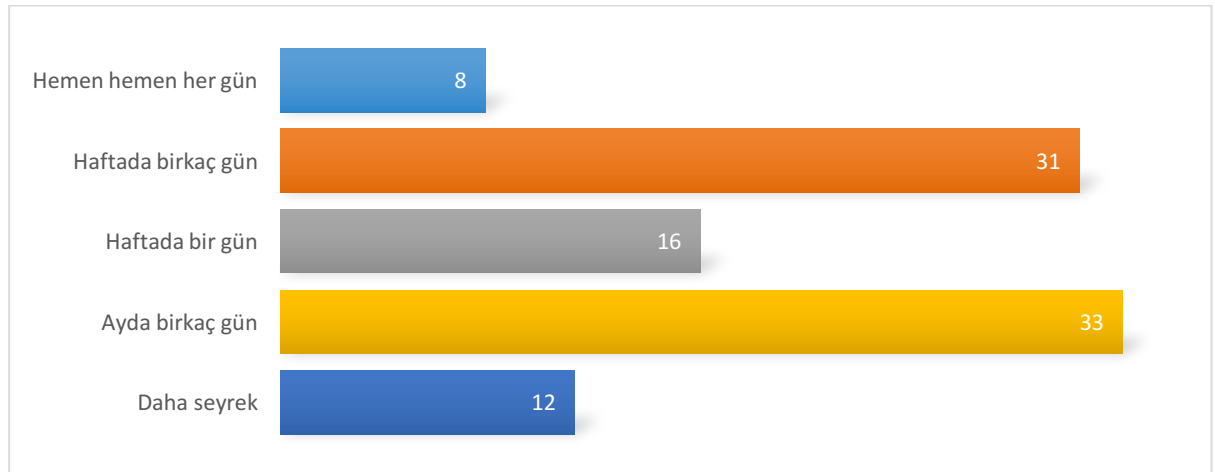
Fazla çalışma yapanların oranı işçi kategorilerine göre büyük farklılıklar göstermektedir. Beklendiği gibi düşük ücretli, sendikasız ve sigortasız işçiler arasında fazla çalışma oranı çok daha yüksektir. Sigortasız işçilerin yüzde 39’u fazla çalışma yaparken, sendikasız işçilerin yüzde 28’i fazla mesai yapmaktadır. Sendikalı işçilerde fazla çalışma yapanların oranı yüzde 15’e gerilemektedir (Grafik 25). Fazla çalışmanın beklendiği gibi düşük ücretliler arasında daha yaygın olduğu görülmektedir.

Fazla Mesai Sıklığı

İşçilerin yüzde 55’i haftada bir veya birkaç gün fazla mesai yapıyor

“Son 12 ayı düşündüğünüzde, iş taleplerini karşılamak amacı ile mesai/ vardiya saatleri dışında ne sıklıkta çalıştınız?” sorusuna işçilerin yüzde 8’i hemen hemen her gün fazla çalışma yaptığını söylerken, yüzde 31’i haftanın birkaç günü fazla mesai yapmaktadır. Haftada en az bir kez fazla mesai yapanlar da dikkate alındığında işçilerin yüzde 55’i haftada en az bir gün ve daha fazla olmak üzere fazla çalışma yapmaktadır.

Grafik 26- Fazla Mesai Sıklığı (%)

Altıncı Bölüm İŞÇİ SAĞLIĞI ve İŞ GÜVENLİĞİ

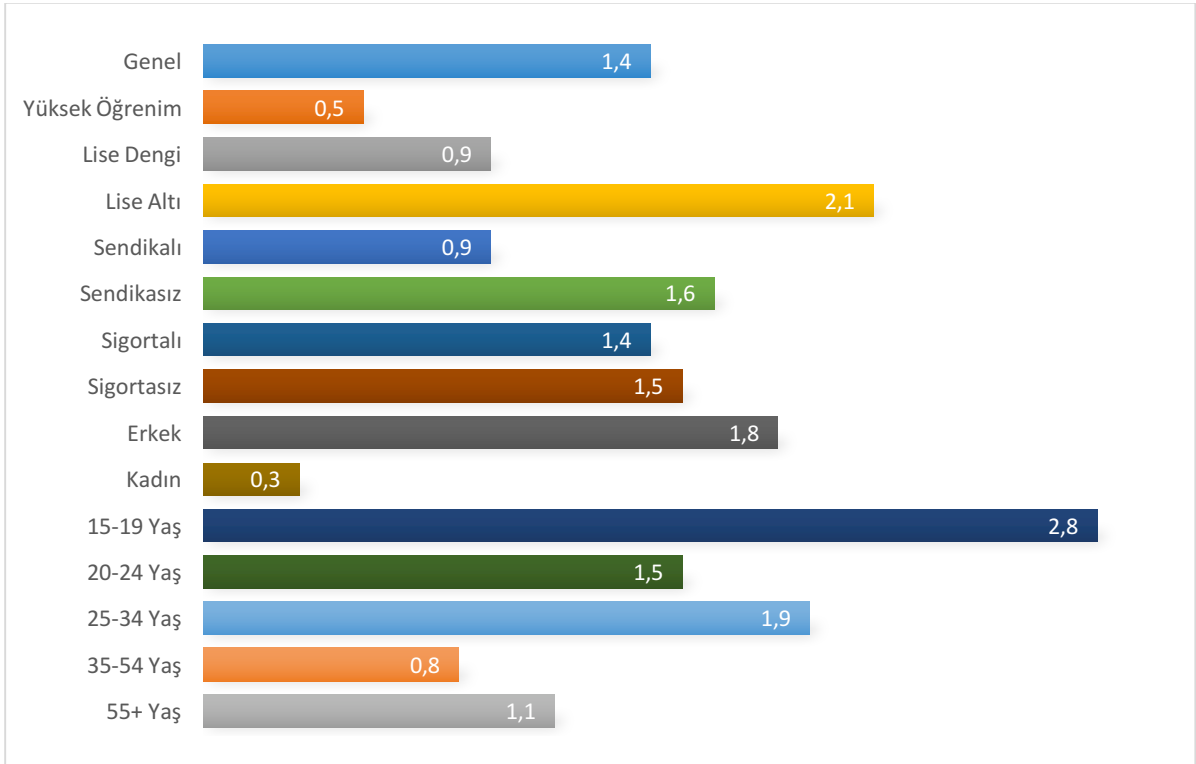
Ölümlü İş Kazası ve Meslek Hastalığı Geçirme Oranı

İşyerinde ölümlü iş kazası ve meslek hastalığı yaşandığını söyleyenlerin oranı yüzde 1,4

“İşyerinizde çalışma arkadaşlarınızdan biri ölümle sonuçlanan iş kazası veya meslek hastalığı geçirdi mi?” sorusuna işçilerin yüzde 1,4’ü işyerinde çalışma arkadaşlarından birinin ölümle sonuçlanan iş kazası ve meslek hastalığı geçirdiğini beyan etmektedir. Bu oran sendikasız işçilerde yüzde 1,6’ya, erkek işçilerde 1,8’e 15-19 yaş arası işçilerde ise 2,8’e yükselmektedir. Kadın işçilerin yüzde 0,3’ü, sendikalı işçilerin ise yüzde 0,9’u işyerlerinde arkadaşlarının ölümle sonuçlanan iş kazası veya meslek hastalığı geçirdiğini beyan etmektedir (Grafik 27).

Araştırma ölümle sonuçlanan iş kazası ve meslek hastalığı oranının bilinenden ve resmi verilerden daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 27- Grafik İş Kazası ve Meslek Hastalığı Geçirme Oranı (%)

Araştırma sonuçlarının bir tek yılı değil çalışma hayatının tümünü yansıttığı dikkate alınmalıdır. İşçilerin ortalama on yıllık kıdeme sahip oldukları düşünülecek olursa bu rakamları 10’a bölerek binde şeklinde ifade etmek mümkündür. Böylece oran binde 1,4

şeklini almaktadır. Ancak yine de beyan edilen oranların resmi ve bilinen oranların ciddi biçimde üzerinde olduğu söylemek mümkündür.

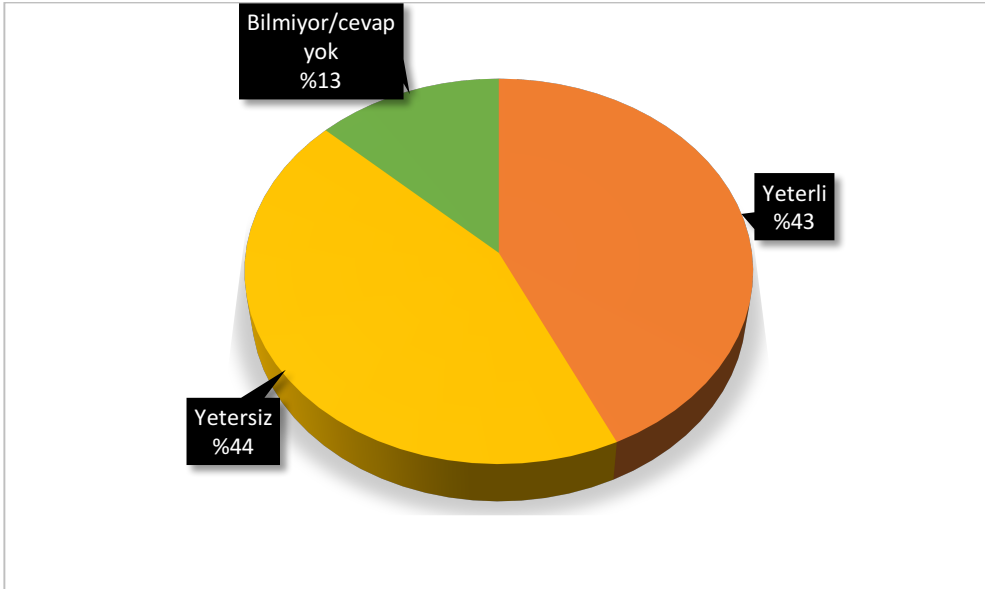
Bu oranların ne anlama geldiğini anlamak için iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölüm oranlarının 2016 itibarıyla Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre yüzde 10, İŞİG Meclisi verilerine göre ise yüzde 14 olarak hesaplandığını dikkate almak gerekir. Kuşkusuz araştırma sonucu ortaya çıkan veriler kayıtlara değil, işçilerin algı ve deneyimlerine dayalıdır. Bu nedenle algı ve tecrübeye dayalı verilerle kayıtlı veriler karşılaştırılması zordur. Ancak yine de ölümlü iş kazası ve meslek hastalığı geçirdiğini söyleyenlerin oranı oldukça yüksektir.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerinin Düzeyi

İşçilerin yüzde 44'üne göre işyerlerinde işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleri yetersiz

“İşyerinizin çalışanların sağlık ve güvenliğini korumak için yeteri kadar önlem aldığını düşünüyor musunuz?” sorusuna işçilerin yüzde 44'ü çalıştıkları işyerlerinde sağlık ve güvenliklerinin korunması için yeterince önlem alınmadığını yönünde yanıt vermiştir. Bu konuda bilgisi olmayanlar ve cevapsızlar da hesaba katıldığında işyerinde sağlık ve güvenlik önlemleri konusundaki olumsuzluk, eksiklik veya bilgisizlik beyan edenlerin oranı yüzde 57'e yükselmektedir. İşyerinde sağlık ve güvenlikle ilgili yeteri kadar önlem alındığını düşünenlerin oranı ise yüzde 43'te kalmaktadır (Grafik 28).

Grafik 28- İşyerinde Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Yeterli mi? (%)

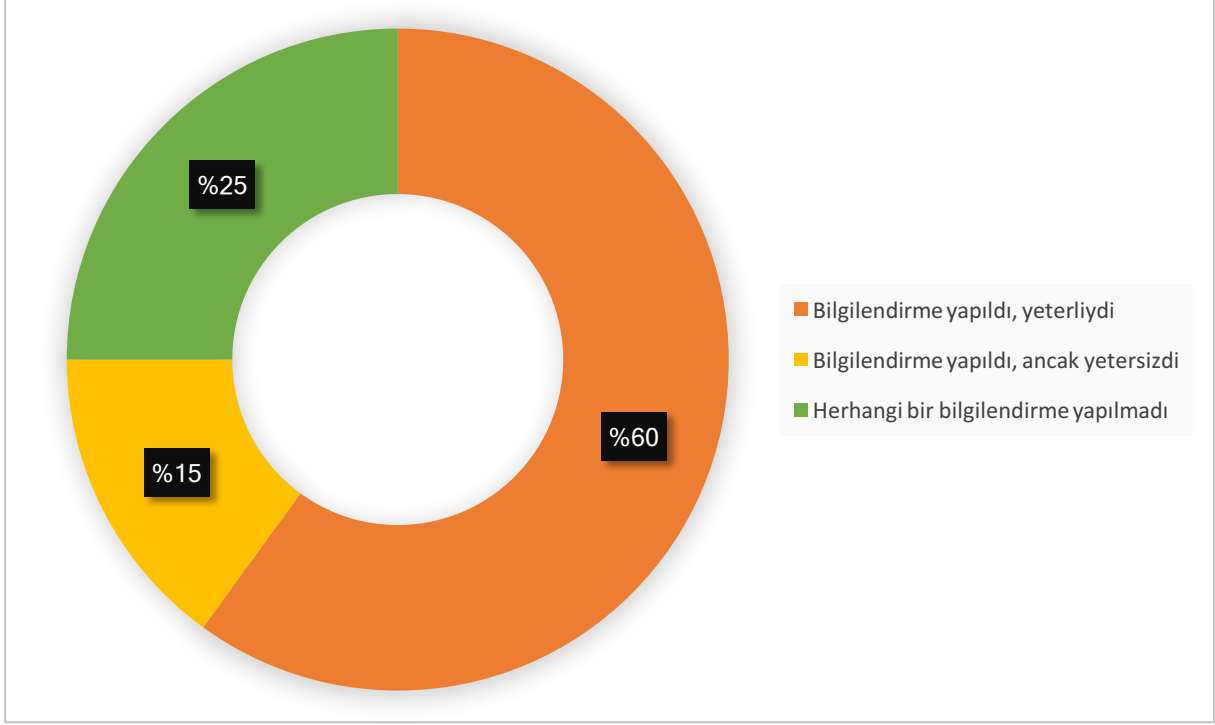

İşçi Sağlığı ve Güvenliği Riskleriyle İlgili Bilgilendirme Düzeyi

İşçilerin yüzde 60'ı işyerlerinde sağlık ve güvenlik riskleri konusunda yeterli bilgilendirme yapıldığını söylerken, yüzde 40'ı ya bilgilendirme yapılmadığını ya da yapılan bilgilendirmenin eksik olduğunu beyan etmektedir (Grafik 29).

Bu oranlar 2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu sonrasında işyerlerinde işçi sağlığı ve güvenliği konusunda bilgilendirme eğiliminin arttığını ancak bu konuda ciddi eksikliklerin devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 29- İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Bilgilendirmesi Yapıldı mı? (%)

Yedinci Bölüm SENDİKAL ÖRGÜTLÜLÜK

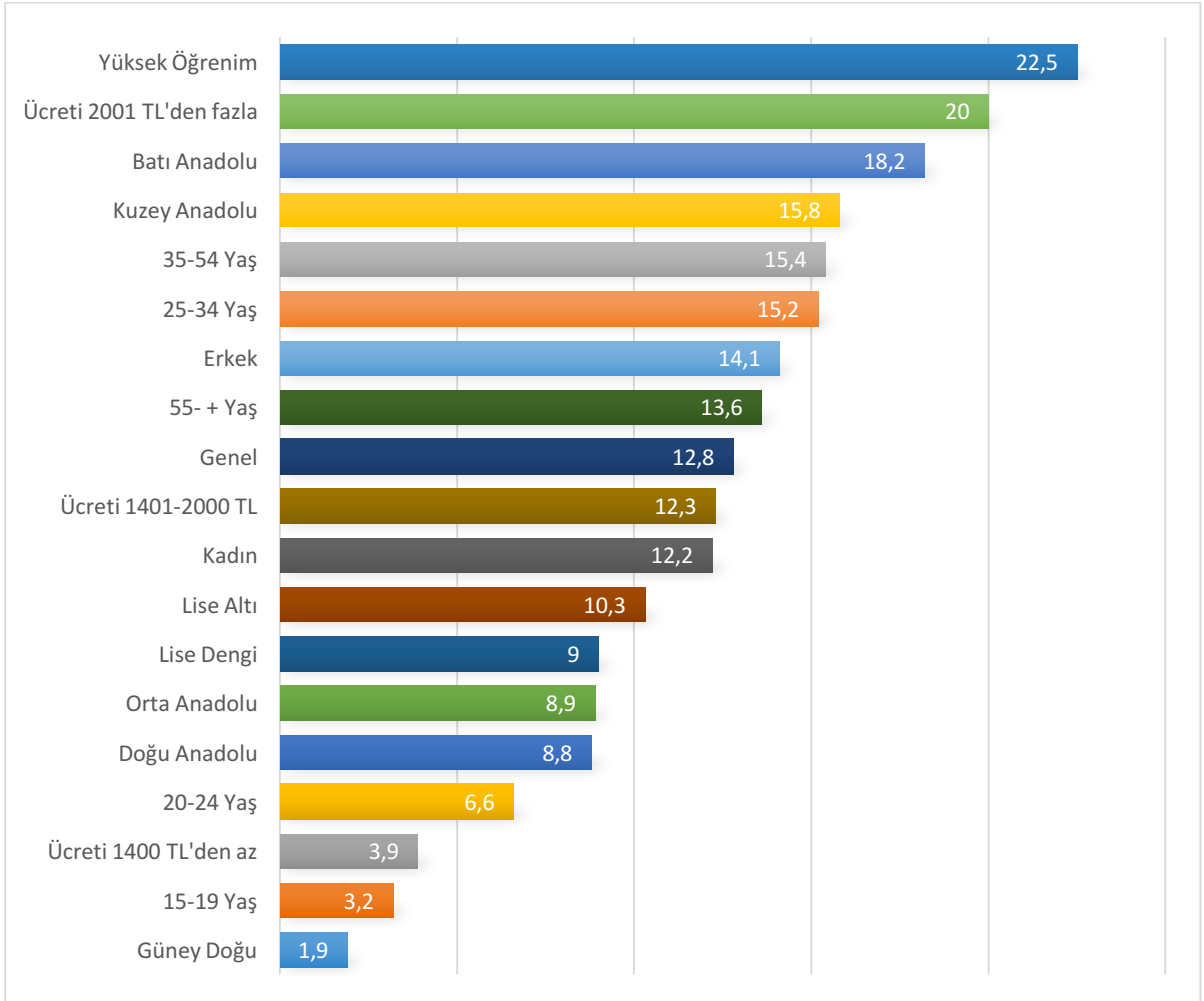
Sendikalaşma Düzeyi

İşçilerin yüzde 87'si sendikasız

“Herhangi bir sendikaya üye misiniz?” sorusuna işçilerin yüzde 12,8'i bir sendikaya üye olduklarını belirtmiştir. Bu oran Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından açıklanan resmi sendikalaşma oranlarına paralel görünmektedir. Ocak 2018 tarihli ÇSGB işçi sendikalaşma istatistiklerine göre işçilerin sendikalaşma oranı 12,4'tür. Sendikalaşma oranları işçi gruplarına göre değişmektedir. Lise dengi ve lise altı eğitilmiş işçilerde, genç işçilerde, orta, doğu ve güney illerindeki işçilerde sendikalaşma oranı daha düşüktür.

Gençlerde sendikalaşma oranı yüzde 3 ile 6 arasında

Grafik 30- İşçi Gruplarına Göre Sendikalaşma Oranları (%)

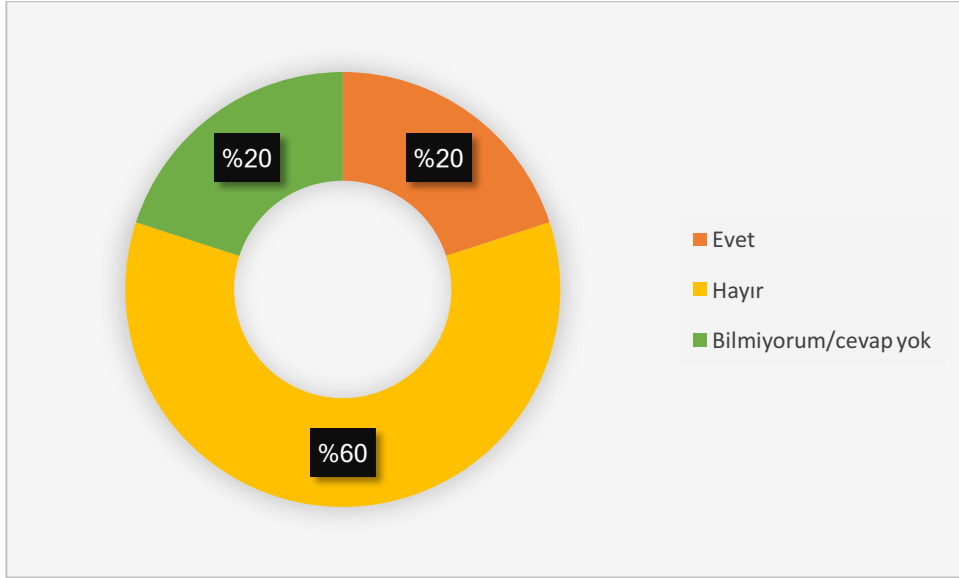
Sendikalaşma oranı 20-24 yaş grubunda yüzde 6,6'ya, Orta ve Doğu Anadolu'da yüzde 9'a düşmektedir. Yaş ve eğitim arttıkça sendikalaşma eğilimi artmaktadır. Batı Anadolu'da sendikalaşma oranı yüzde 18,2'ye, yüksek öğrenimli işçiler arasında yüzde 22,5'e yükselmektedir (Grafik 30).

Sendikasızların Sendikaya Üye Olma Eğilimi

Sendikasız işçilerin sendikalaşma eğilimi düşüktür

“Herhangi bir sendikaya üye olmayı ister misiniz?” sorusuna sendikasız işçilerin sadece yüzde 20'si sendikaya üye olmak istediklerini yönünde cevap vermiştir. İşçilerin yüzde 20'si bu soruya “bilmiyorum” veya “cevap yok” şeklinde yanıt verirken, sendikasız işçilerin yüzde 60'ı sendika üye olmak istemediklerini belirtmişlerdir (Grafik 31).

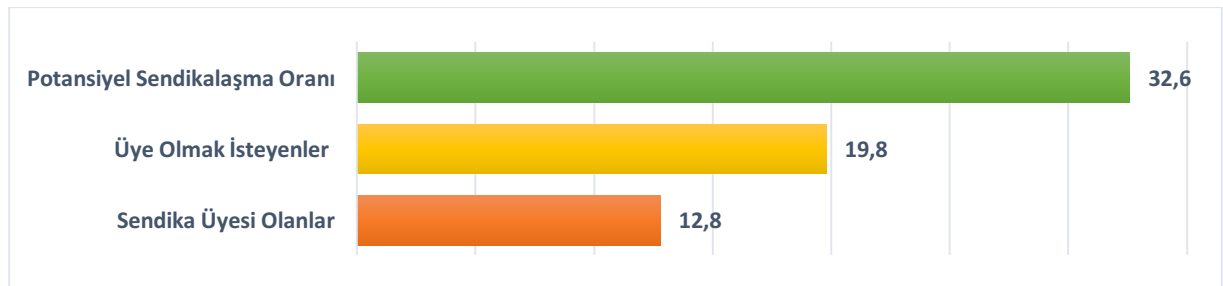
Grafik 31- Herhangi Bir Sendikaya Üye Olmak İster misiniz? (%)

Potansiyel Sendikalaşma Düzeyi

Sendikalı işçiler ile sendika üyesi olmak isteyenler toplandığında sendikalaşma potansiyeli yüzde 30'un üzerine çıkmaktadır (Grafik 32).

Grafik 32- Potansiyel Sendikalaşma Düzeyi

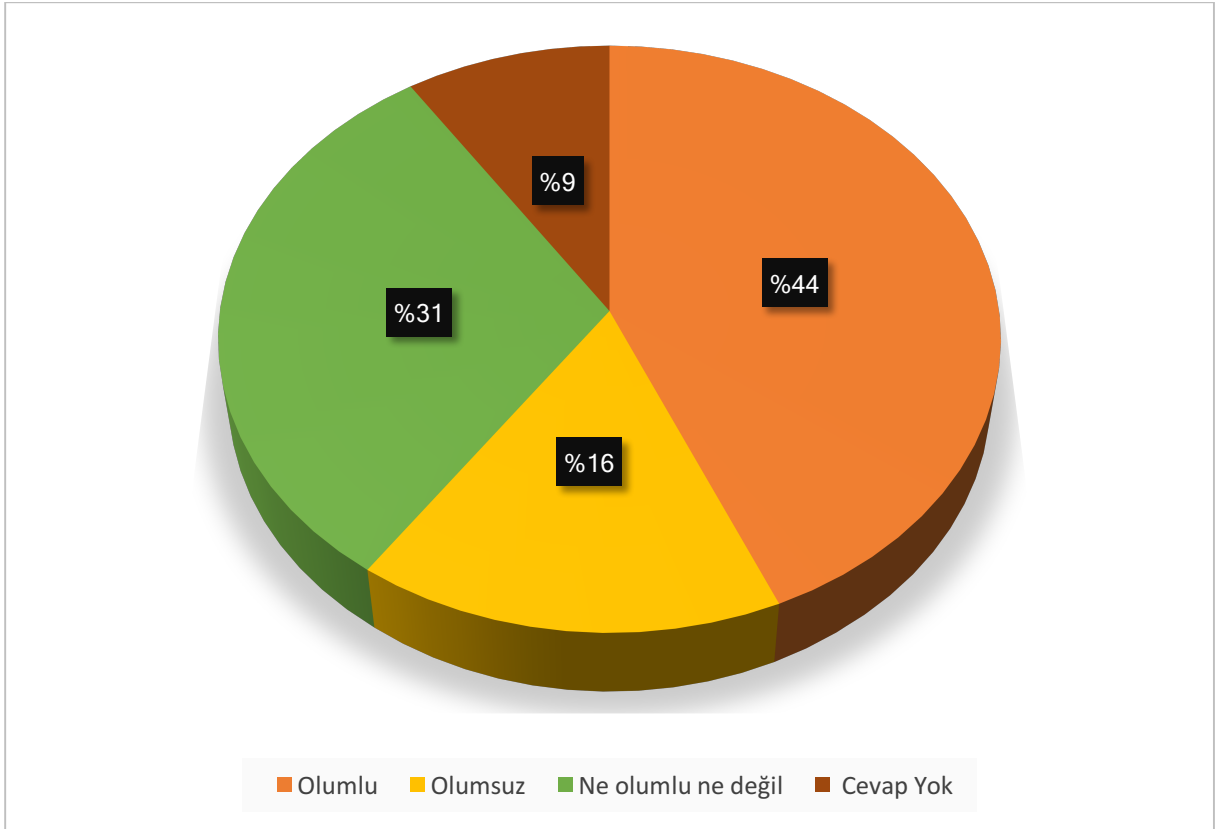
Bu oran sendikalaşmanın önündeki engel ve sınırlamalar kaldırıldığında Türkiye’de sendikalaşmanın mevcut durumunun üç katına ulaşabileceğini ortaya koymaktadır.

İşçilerin Sendikalara İlişkin Genel Değerlendirmesi

İşçilerin yüzde 44’ü sendikalara olumlu bakıyor,
olumsuzlar yüzde 16

İşçilere “Genel olarak Türkiye’deki sendikalar hakkında kanaatinizi belirtir misiniz?” sorusu soruldu. İşçilerin yüzde 44’ü sendikalara olumlu baktığını belirtirken, olumsuz görüş bildirenlerin oranı yüzde 16 ile sınırlı kalmıştır. Ancak sendikalara ilişkin kanaati ne olumlu ne olumsuz olanların oranı yüzde 31 gibi yüksek bir orandır. Cevap vermeyen yüzde 9 ile birlikte işçilerin yüzde 40’ı sendikalara ilişkin bir değerlendirme yapmaktan kaçınmıştır (yüzde 33).

Grafik 33- Sendikalara İlişkin Kanaatinizi Belirtir misiniz?

Sekizinci Bölüm

ÇALIŞMA HAYATI MEMNUNİYETİ

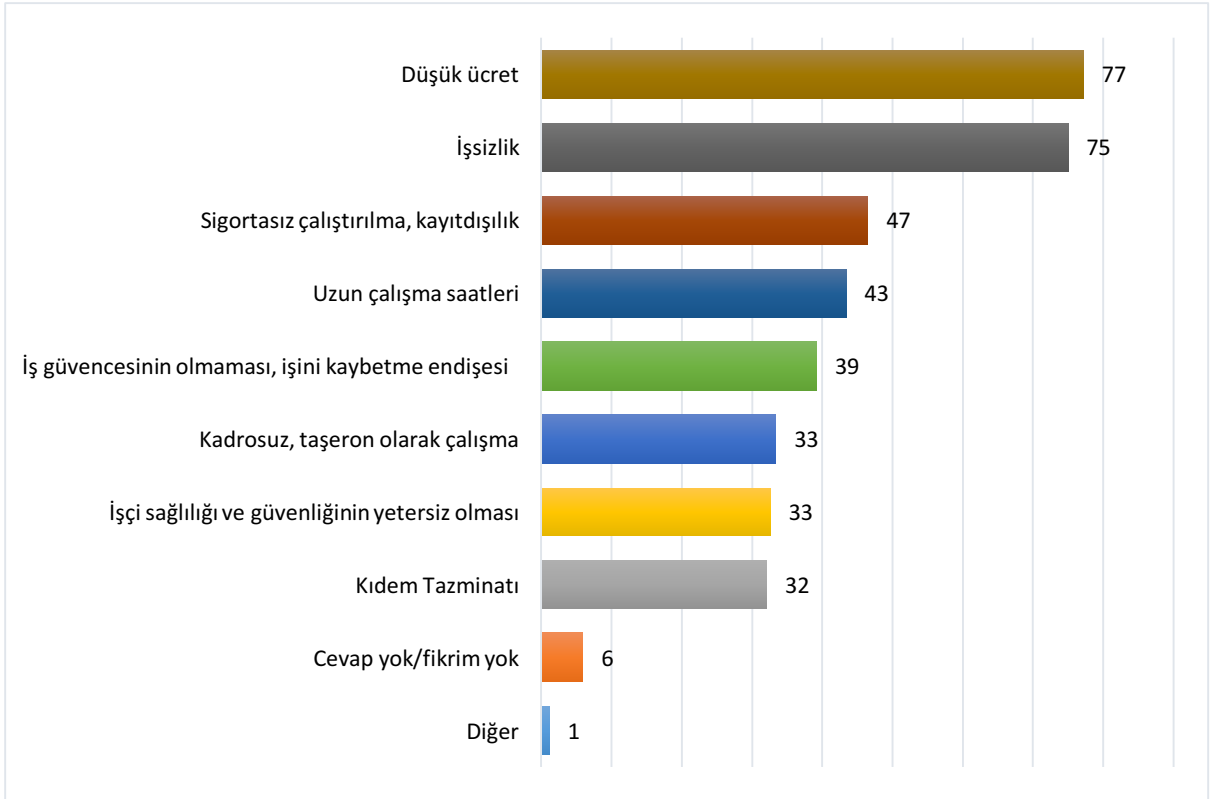
Türkiye’de Çalışma Hayatının En Önemli Sorunları

İşçilere göre çalışma hayatının en önemli sorunları düşük ücretler ve işsizlik

Araştırma kapsamındaki işçilerden çalışma hayatına dair 8 önemli sorun arasında en önemli gördüklerini cevaplanmaları istendiğinde öncelikli cevap düşük ücret olarak belirtilmiştir. İşçilerin yüzde 77’si düşük ücreti çalışma hayatının en önemli sorunu olarak görmektedir (Grafik 34).

Verilen cevaplarda çalışma hayatının en önemli ikinci sorunu ise işsizlik olarak öne çıkmaktadır. Çalışma hayatında işsizliği önemli bir sorun olarak gören işçilerin oranı yüzde 75’tir. Katılımcıların istihdamda olmalarına rağmen, işsizliği dikkat çekici oranda çalışma hayatının başat sorunu olarak belirtmesinin temel nedeni son yıllarda yüksek seyreden işsizlik oranıdır. 2017 yılı OECD işsizlik verileri Türkiye’nin işsizlik oranının OECD ortalamasına göre oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. OECD ülkelerinin işsizlik ortalaması yüzde 5,7 iken, Türkiye’nin yüzde 11,1’dir.

Grafik 34- Çalışma Hayatının En Önemli Sorunları (%)

Katılımcıların çalışma hayatına dair sorun olarak belirttikleri diğer cevaplar oransal olarak birbirine yakındır. Sigortasız çalıştırılmayı çalışma hayatının önemli sorunu olarak görenlerin oranı yüzde 46, uzun çalışma saatlerini sorun olarak belirtenlerin oranı ise yüzde 43'tür.

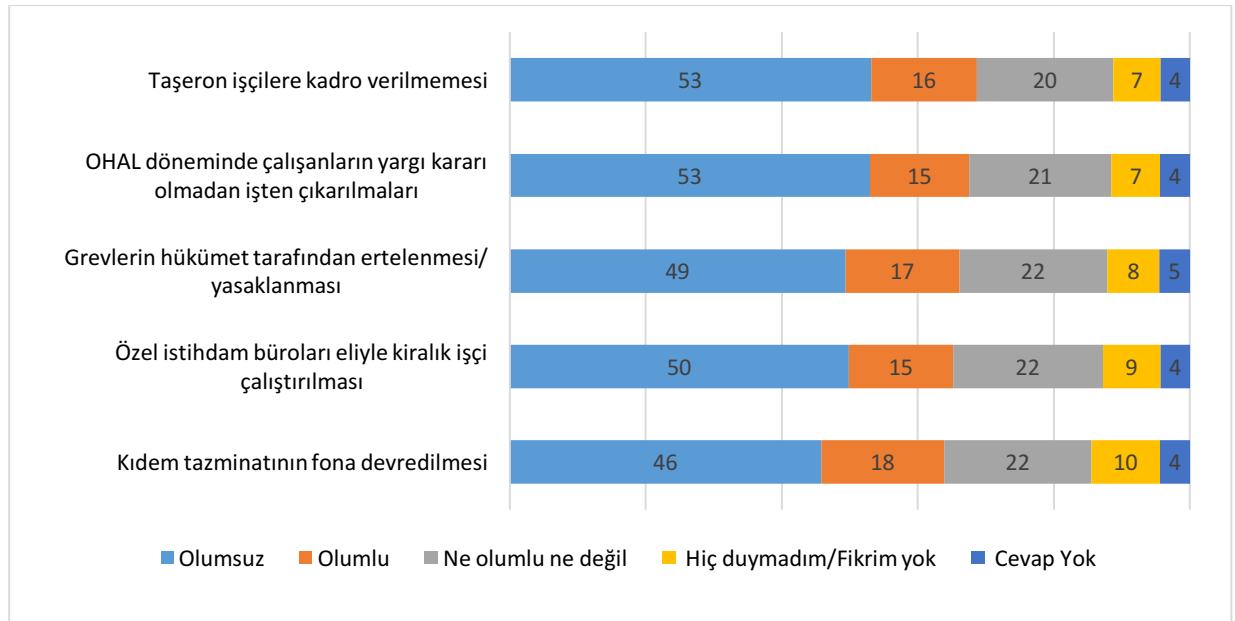
İş güvencesinin olmaması ve işini kaybetme kaygısı yaşayan işçilerin oranı yüzde 39, güvencesiz çalışmanın belirgin biçimlerinden olan kadrosuz ve taşeron çalışmayı ve işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin yetersizliğini sorun olarak belirtenlerin oranı ise yüzde 33'tür.

Çalışma Hayatının Güncel Sorunlarına İlişkin Tutum

İşçilerin çoğunluğu OHAL dönemindeki ihraçları olumsuz buluyor

İşçilere Türkiye'nin çalışma hayatının gündeminde olan konulara ilişkin genel kanaati sorulduğunda, katılımcıların yüzde 53'ü taşeron işçilere kadro verilmemesini ve OHAL döneminde çalışanların yargı kararı olmadan işten çıkarılmasını olumsuz olarak değerlendirmiştir (Grafik 35).

Grafik 35- Çalışma Hayatının Sorunları İle İlgili Tutum (%)

Açıklama: Araştırma gerçekleştirildiği sırada henüz taşeron işçilere kadro verilmesi konusunda düzenleme yapılmamıştı

Son yıllarda giderek yaygınlaşan hükümet tarafından grevlerin ertelenmesi/yasaklanması uygulamaları araştırmaya katılan işçilerin yüzde 49'u tarafından olumsuz olarak değerlendirilmektedir.

İşçilerin yüzde 45,8'i kıdem tazminatının fona devredilmesini olumsuz bulurken, yüzde 18'i olumlu bulmaktadır. Yüzde 22 ise bu konuda ne olumlu ne olumsuz yanıtını vermektedir.

İşçilerin yüzde 53'ü taşeron işçilere kadro verilmemesini olumsuz bulduğunu belirtirken, yüzde 16'si taşeron işçilere kadro verilmesine karşı çıkmaktadır.

Çalışma Hayatından Memnuniyet Düzeyi

İşçilerin yarısı ücretinden memnun değil

Yaptığı işe karşılık adil ücret kazandığını, ücretinden memnun olduğunu düşünenlerin işçilerin oranı yarıdan azdır. İşçilerin sadece yüzde 48'i adil ücret aldığını düşünüyor. Dörtte birinin bu konudaki değerlendirmesi olumsuz. Diğer dörtte biri ise bir değerlendirme yapmaktan kaçınıyor.

Grafik 36- Çalışma Hayatından Memnuniyet Düzeyleri (%)

İşçilerin yüzde 43'ü kendine ve ailesine yeterince zaman ayıramıyor

Çalışma hayatındaki en önemli memnuniyetsizlik etkenlerinden biri işçileri kendine ve ailesine yeteri kadar zaman ayıramamasıdır. Araştırmaya göre işçilerin önemli bir bölümü (yüzde 43) işleri nedeniyle ailelerine ve kendilerine zaman ayıramıyor.

Kendine ve ailesine zaman ayırabildiğini söyleyenlerin oranı yüzde 27'de kalıyor. Türkiye'deki en önemli sorunlar arasında belirtilen iş güvencesinin olmaması işçilerin üçte biri tarafından da deneyimlenen bir konudur. İşçilerin 33'ü her an işini kaybetme korkusu yaşıyor. İşçilerin sadece yarısından biraz fazlası niteliklerine uygun bir işte çalıştığını düşünüyor

(%57) ve yaptığı işi seviyor (%56). Çalışan kesimin yarısından azı işyerinin kendisini motive ve takdir ettiğini belirtiyor (Grafik 36).

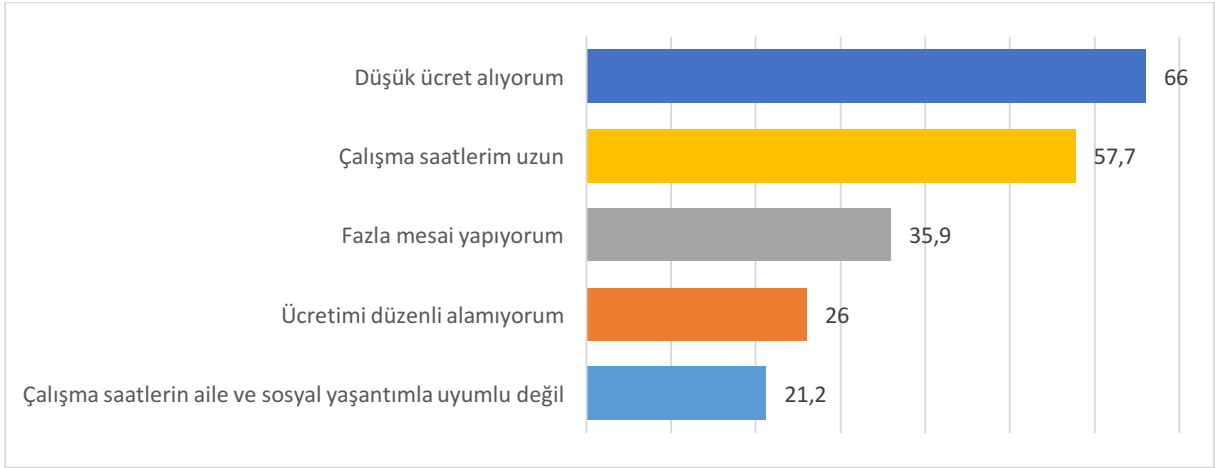
Ayrıca işçilerin yüzde 43'u "pazartesi sendromu/stresi" yaşadığını belirtmiştir.

İşçilerin İşinden Memnun Olmama Gerekçeleri

Düşük ücret ve uzun çalışma süreleri en önemli gelen memnuniyetsizlik nedenleri

İşinden memnun olmayan işçilerin en önemli gerekçesi yüzde 66 ile düşük ücret oluşturmaktadır. Katılımcıların düşük ücret almalarından kaynaklı işinden memnun olmamaları, düşük ücretin çalışma hayatına dair en önemli sorun olarak görülmesiyle de örtüşmektedir (Grafik 37).

Grafik 37- Çalışma Hayatından Memnun Olmama Gerekçeleri (5 Temel Gerekçe) (%)

İşçilerin işinden memnun olmamasının ikinci gerekçesi ise çalışma saatlerinin uzun olmasıdır. İşçilerin yüzde 58'si çalışma saatlerinin uzun olmasından dolayı işinden memnun değildir. Çalışma saatlerinin uzun olmasının önemli bir nedenini işverenlerin fazla mesai talepleri oluşturmaktır. Nitekim işinden memnun olmayanların yüzde 36'sı fazla mesaiden dolayı işinden memnun değildir. Diğer memnuniyetsizlik nedenleri ise yüzde 26 ile ücretlerin zamanında alınmaması ve iş hayatı ile özel hayatın uyumsuz olmasıdır.

Dokuzuncu Bölüm AYRIMCILIK

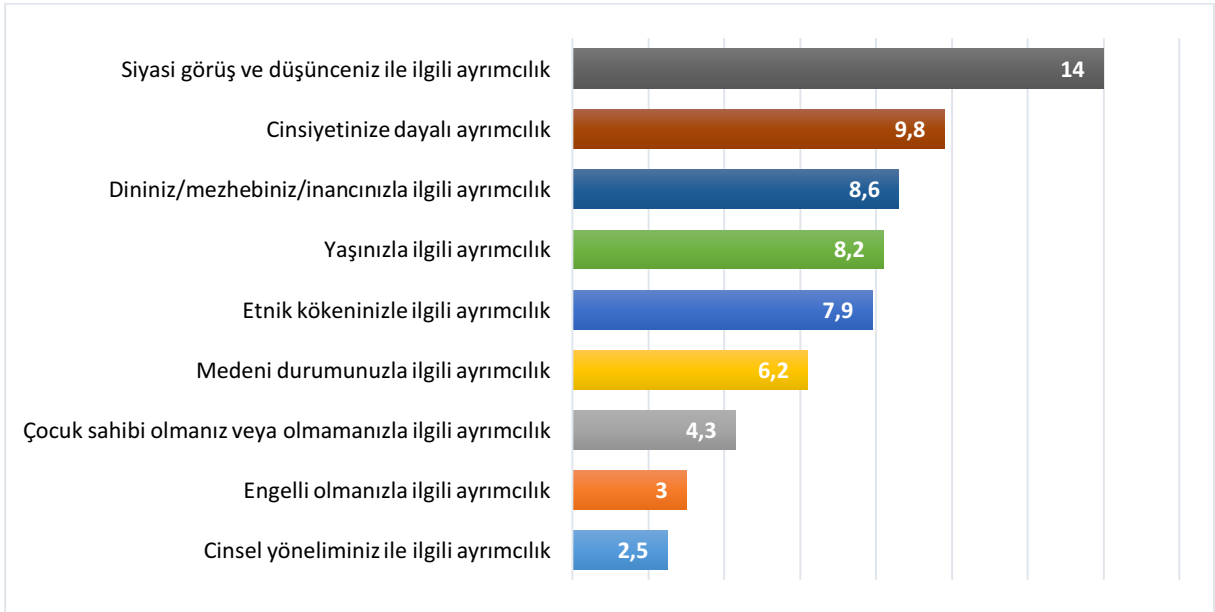
İşyerinde Ayrımcılık Türleri ve Düzeyleri

İşyerlerinde ayrımcılık kaygı verici boyutta

İşçilere “İşyerinizde son 12 ay içinde siz veya çalışma arkadaşlarınızdan birisi aşağıdaki ayrımcılık türlerinden birine maruz kaldı mı?” sorusu yöneltildi. İşçilerin yüzde 14’ü kendisinin veya arkadaşının işyerinde siyasi görüş ve düşüncesi nedeniyle ayrımcılığa uğradığını beyan etmektedir.

Ayrımcılık çalışma hayatında önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. İşyerlerinde hemen hemen bütün ayrımcılık türlerine rastlanmaktadır. Cinsiyete dayalı ayrımcılık yaşandığı belirlenenlerin oranı yüzde 10’dur. Din, mezhep ve inanca dayalı ayrımcılık yüzde 8,6 oranında görülmektedir. Yaşa dayalı ayrımcılık yüzde 8,2 iken, etnik kökene dayalı ayrımcılık yüzde 7,9 oranında görülmektedir (Grafik 38).

Grafik 38- İşyerinde Ayrımcılık (%)

Ayrımcılık algısının genel olarak düşük olması nedeniyle işyerlerinde ayrımcılık kapsamında yer alabilecek uygulamaların ayrımcılık olarak görülmemiş dile getirilmemesi mümkündür. Bu nedenle beyan edilen ayrımcılık düzeyinin asgari olduğunu söylemek mümkündür.

Onuncu Bölüm TOPLUMSAL CİNSİYET

Kadınlara Yönelik Ayrımcılık

İşyerlerinde kadın işçilere yönelik ayrımcılık yüksek

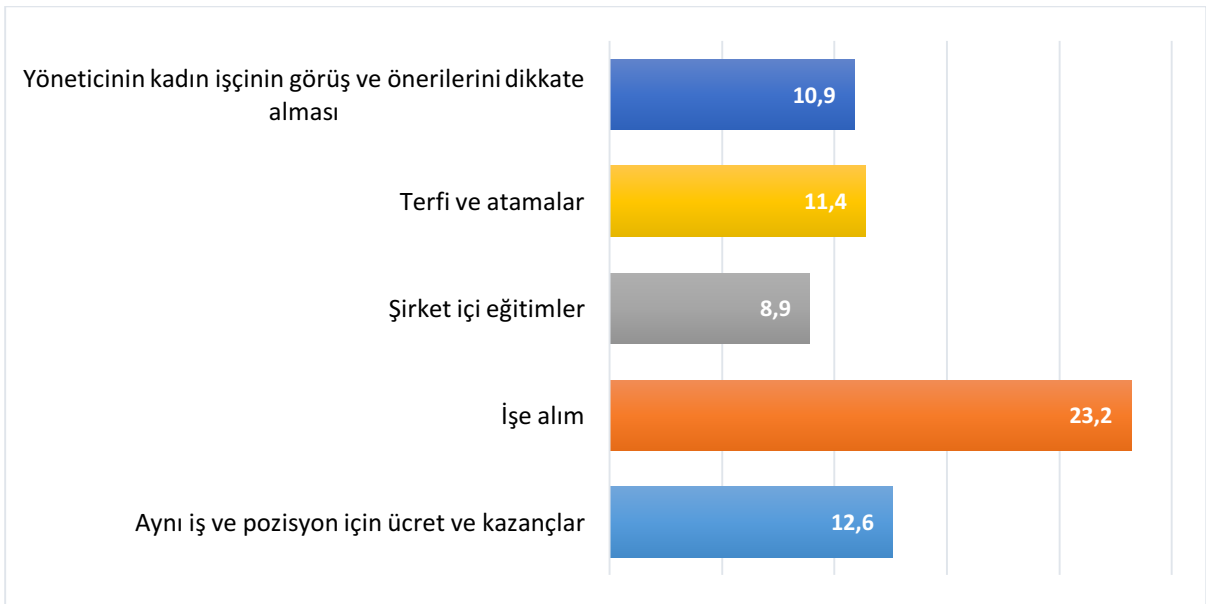
İşçilere “İşyerinizde çalışan hakları ve uygulamalarını düşündüğünüzde, okuyacağım konularda kadın çalışanların aleyhine yönelik bir ayrımcılık olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltildi.

Araştırma çalışma hayatının her aşamasında cinsiyetin ayrımcı tutumlarda belirleyici olduğunu göstermektedir. Çalışma hayatında kadına yönelik ayrımcılık yüzde 23,2 ile işe alım aşamasında gerçekleşmektedir. Çalışma hayatına girişte ayrımcılığa uğrayan kadınların, ikinci yaygın uğradıkları ayrımcılık türü ise aynı pozisyonda olan erkeklerden daha düşük ücret elde etmeleridir.

Aynı iş ve pozisyon için ücret ve kazançlarda ayrımcılığa uğrayan kadınların oranı yüzde 12,6'dır. Nitekim yukarıda aylık ortalama ücretler bölümünde de kadın ve erkeklerin ücretleri arasında kadınlar aleyhine açık bir fark olduğu görülmüştü. Kadınların terfi ve atamalarda ayrımcılık yaşandığını düşünenlerin oranı yüzde 11,4'tür. İşyeri yöneticilerinin kadın işçilerin görüşünü alması konusunda ayrımcılık yaşandığını düşünenlerin oranı yüzde 11'dir. İşçilerin yüzde 9'u şirket içi eğitimlerde kadınlara yönelik ayrımcılık yaşandığı görüşündedir (Grafik 39).

Kuşkusuz bu veriler ayrımcılık algısını ortaya koymaktadır. Ayrımcılık farkındalığının düşük olması nedeniyle bu oranların fiilen daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Grafik 39- İşyerlerinde Kadına Yönelik Ayrımcılık Olduğunu Düşünenler (%)

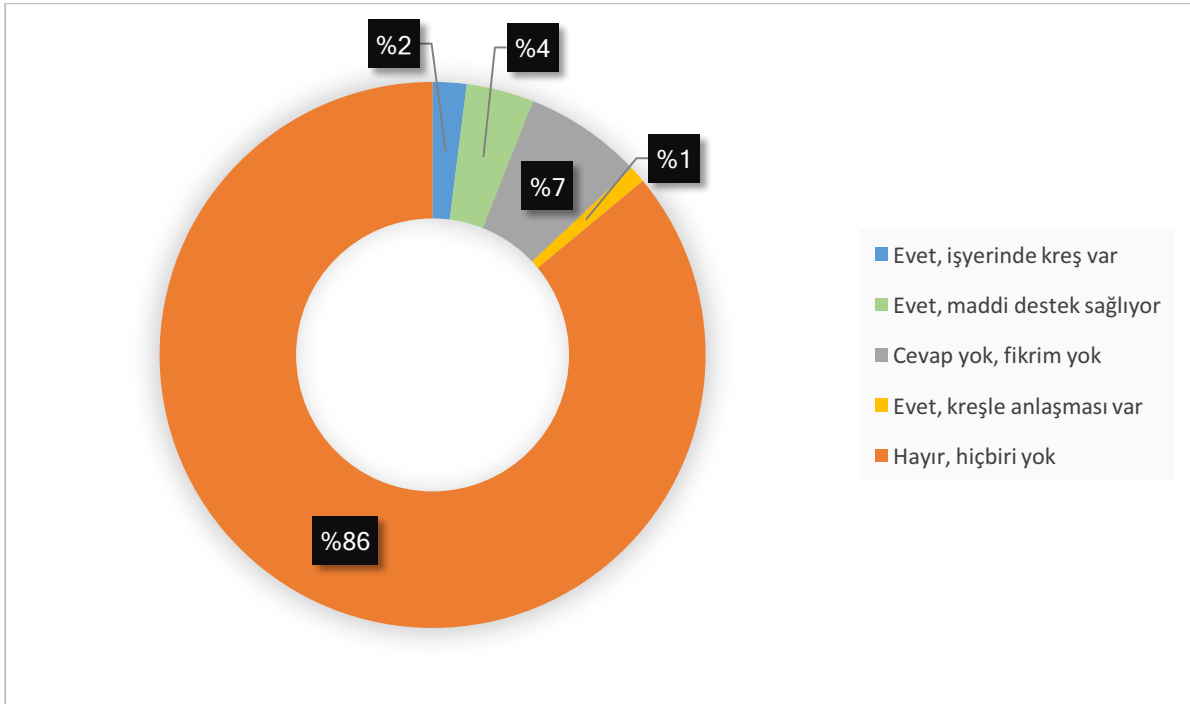
İşyerinde Kreş Hizmeti

İşyerlerinde kreş hizmeti yok mertebesinde

İşçilere “İşyerinizin bünyesinde bir kreş hizmeti veya bir kreşle anlaşması var mı veya çocuk bakım için ek maddi destek veriyor mu?” sorusu yöneltildi.

Araştırma sonuçları işyerlerinin kreş veya çocuk bakım konusunda desteğinin son derece sınırlı olduğunu ortaya koydu. İşçilerin sadece yüzde 2’si işyerlerinde kreş olduğunu söylemektedir. Kreş anlaşması ve kreş desteği ile birlikte işçilerin sadece yüzde 7’si işyerlerinin kreşle ilgili bir destek sunduğunu belirtmektedir. İşçilerin yüzde 86’si ise işyerlerinde çocuk bakım desteği olmadığı belirtmektedir (Grafik 40). İşyerlerinde kreş destek hizmetlerinin yokluğu bir yandan kadınların istihdama katılım düzeyine düşürmekte öte yandan kadın işçilerin yükünü artırmaktadır.

Grafik 40- İşyerinde Kreş veya Kreş Desteği Var mı?

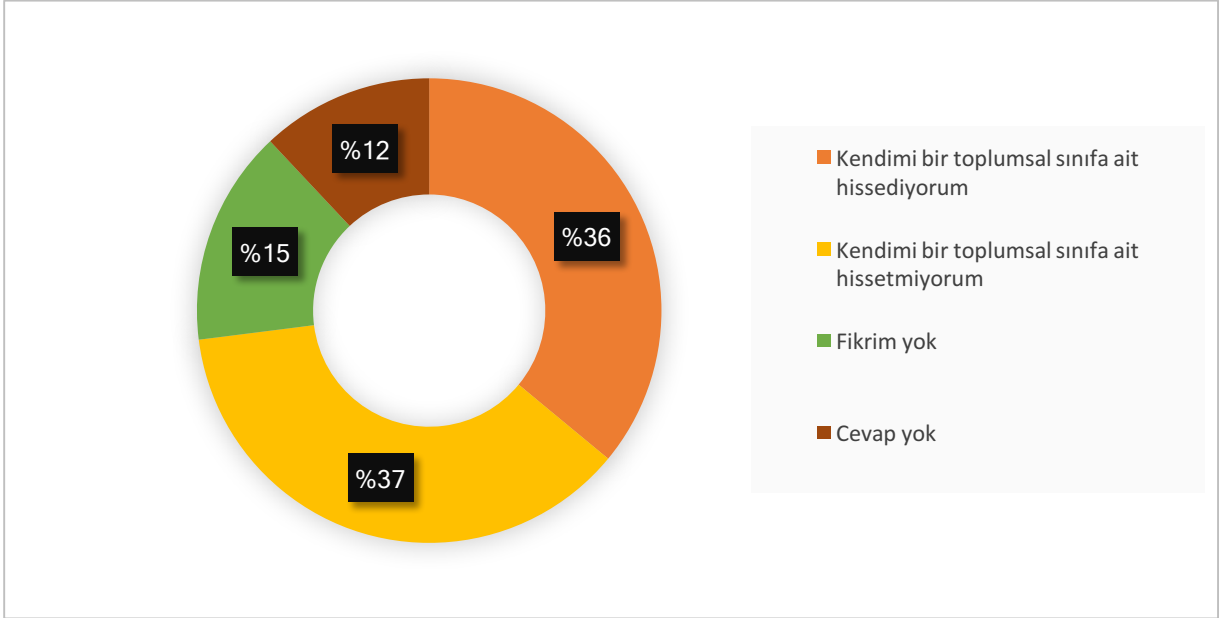
On Birinci Bölüm SINIF BİLİNCİ

Sınıf Aidiyeti

İşçilerin yüzde 36'sı kendisini bir toplumsal sınıfa ait hissediyor

“Kendinizi herhangi bir toplumsal sınıfa ait hissediyor musunuz?” sorusuna karşılık olarak işçilerin yüzde 36'sı kendisini bir toplumsal sınıfa ait olduğunu beyan ederken, yüzde 37'si herhangi bir toplumsal sınıfa ait hissetmediğini belirtmiştir. İşçilerin yüzde 27'si bu konuda fikri olmadığını belirtip cevap vermedi (Grafik 41).

Grafik 41- Kendini Bir Toplumsal Sınıfa Ait Hissetme Düzeyi (%)

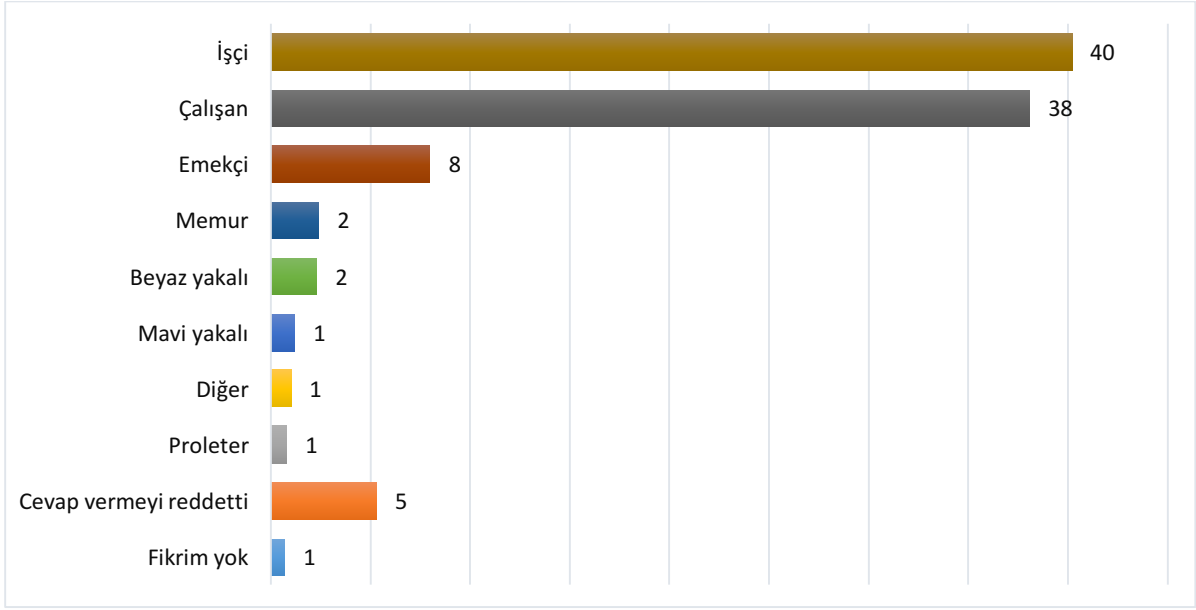

İşçiler Kendilerini Nasıl Tanımlıyor?

İşçilerin yüzde 78'i kendilerini işçi veya çalışan olarak tanımlıyor

“Okuyacaklarımdan hangisi sizi daha iyi tanımlar?” sorusuna işçilerin yüzde 40'ı işçi, yüzde 38'i çalışan olarak cevap vermektedir. Yüzde 8'i ise emekçi kavramını tercih etmektedir (Grafik 42). Beyaz yakalı, mavi yakalı veya proleter gibi kavramların ise işçiler tarafından benimsenmediği görülmektedir.

Grafik 42- Okuyacaklarımdan hangisi sizi daha iyi tanımlar?

On İkinci Bölüm SOSYAL HAYAT

İşçilerin Sosyal Faaliyet Sıklığı

En yaygın sosyal faaliyet TV izleme ve sosyal medya kullanımı

İşçilere sosyal hayatlarındaki bazı faaliyetleri ne sıklıkta yaptıkları sorulmuş ve dörtlü ölçekle (sık sık, bazen, nadiren, hiçbir zaman) yanıt vermeleri istenmiştir.

İşçilerin en sık yaptıkları faaliyet televizyon izlemektir. İşçilerin yüzde 50'si sık sık yüzde 34'ü bazen televizyon izlediklerini belirtmiştir. Hiçbir zaman televizyon izlemeyenlerin oranı ise yüzde 2'de kalmıştır.

İşçilerin ikinci en sık yaptıkları faaliyet sosyal medyada zaman geçirmektir. İşçilerin yüzde 44'ü sık sık sosyal medyada vakit geçirdiklerini belirtmiştir. Sosyal medyada bazen vakit geçirdiklerini söyleyenlerin oranı ise yüzde 34'tür.

Tablo 2- Çeşitli Faaliyetleri Yapma Sıklığı (%)

Faaliyet	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman	Cevap yok
Televizyon izleme	50	34	13	2	1
Sosyal medyada zaman geçirme	44	34	16	6	1
Spor müsabakası	27	33	22	17	1
Dininizin gerektirdiği ibadetleri yapma	23	44	28	4	1
Kitap okuma	9	26	33	30	2
Sinema, tiyatro, konser gibi sanatsal faaliyetlere katılma	7	30	41	20	2
Vakıf, dernek gibi sivil toplum kurumları için gönüllü olma	4	18	25	51	2

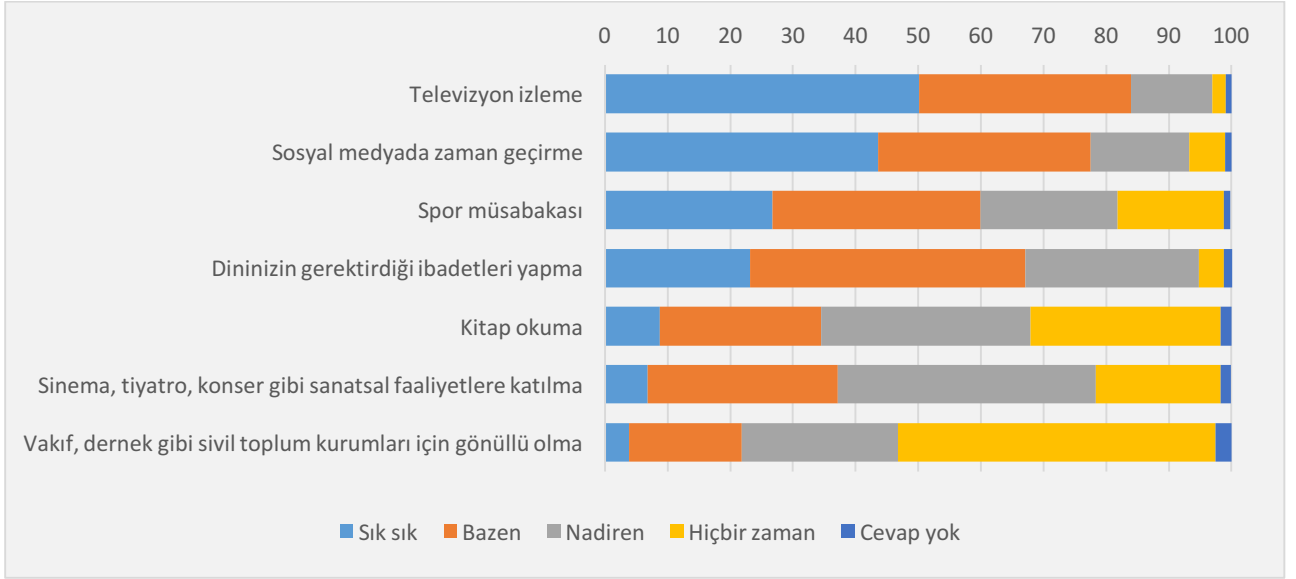
Kitap okuma oranı çok düşük

Spor müsabakalarını sık sık izleyenlerin oranı yüzde 27'dir. Nadiren izleyenlerin oranı ise yüzde 33'dür.

Dinin gerektiği ibadetleri sık sık yapanların oranı yüzde 23 olarak tespit edilmiştir. Dini ibadetleri bazen yapanların oranı ise yüzde 44'tür.

Kitap okumayı sık sık yapan işçilerin oranı yüzde 9'da kalmıştır. Bazen kitap okuyanların oranı yüzde 26 iken, hiçbir zaman kitap okumayanların oranı yüzde 30 olarak saptanmıştır.

Grafik 43- İşçilerin Sosyal Zaman Kullanımı (%)

Sinema, tiyatro ve konser gibi sanatsal faaliyetlere katılım düşük düzeyde görülmektedir. Sık sık sanatsal faaliyetlere gidenlerin oranı yüzde 7'de kalırken, hiç gitmediğini belirtenler yüzde 20 olmuştur.

En az zaman ayrılan sosyal faaliyet ise vakıf ve dernek gibi sivil toplum faaliyetlerine katılımdır. İşçilerin yüzde 4'ü bu faaliyetlere sık sık katıldığını belirtmiştir. Yüzde 51'i ise hiçbir zaman katılmadığını söylemiştir.

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI GERÇEĞİ

İşçilerin Çalışma ve Yaşama Koşulları ile
Algı ve Tutumları Alan Araştırması Sonuçları
2017

Alan araştırmaları işçi sınıfının çalışma ve yaşama koşulları ile algı ve beklentilerini ortaya koyan önemli bilimsel araçlar arasında yer almaktadır. İşçi sınıfının somut durumu ve koşulları ile algı ve beklentilerinin bilinmesi sendikal politikaların oluşturulmasında ve sendikal mücadele önceliklerinin belirlenmesinde büyük önem taşıyor.

Özet sonuçları elinizde bulunan Türkiye İşçi Sınıfı Gerçeği 2017 araştırması, işçi sınıfının çalışma ve yaşama koşulları ile çalışma hayatı ve toplumsal konulardaki algı, tutum ve beklentilerini ortaya çıkarmayı hedefliyor.

Bugüne değin Türkiye işçi sınıfının durumunu ortaya koymayı hedefleyen işkollarına, sektörlere ve belirli bölgelere dayalı çeşitli alan çalışmaları yapıldı. DİSK tarafından yaptırılan bu çalışma işkolu ve bölgesel bir ayırım gözetmeden tüm işçileri kapsamı ve Türkiye işçi sınıfının gerçeğini ortaya koyması açısından bir ilki oluşturmaktadır.

DİSKAR
TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA DAİRESİ

diskinesi

diskinesi

0212 291 00 05

disk@disk.org.tr